

Lángi Péter

Magyarországi levelek

8.

Keszthely, 2009. december

Édes Bátyám!

Épp, mint pestistől menekülven szellős, tiszta mezőbe
jó fejedelmet s száműzetésben tengő népe,
úgy sietek magam is menedékbe:
kétszázhet leveledből tákolt tábort lakva
megnyugtat kéd s kedves nénéd emberi arca.

Távol tőled időben, térben,
harmadik évezrednek az első évtizedében,
furcsa világban – máii magyarság – furcsán élünk.
Bár nem ijeszt a tatár, a török, se a pestis, mégis félünk.
Folyvást zajlik, tombol a harc,
már mi se tudjuk, hogy ki kuruc, ki labanc.
Ellenséget alítunk kinn, benn,
jó szomszédokban, rokonokban, kóborló idegenben.
S mert hazaféltő egység nem születik soha köztük,
lám a világban mára nevetség tárgyai lettünk.
Testvér testvérrel, magyar áll a magyarral szemben,
s legtöbben bénán bámulván várunk csak, tehetetlen.

Dőlésben az egész föld is, jaj, meg-megroppan,
jobb keze épít, ballal dönti le nyomban,
itt-ott pislog már a remény csak,
térdig gázol a fél ország s a világ a nyomorban.

Így élünk mi, sok ígérettel bélelt drága hazában.

Míg írok, pirulok, kédnek panaszolkodván,
aki számkivetett, ki hazátlan,
ám a'való, hogy a nádmézzel rótt szép levelekben
fürdetvén megüdülni, megkönnyülni a lelkem.
Bennük a könnyekből is könnyen kél az öröm.
Édes Bátyám, azt, hogy voltál s írtál, megköszönöm.

Sárgult képeslapok

Eger (1960)

*Új harcosok, állunk a romos falakon,
harminc gimnazista.
Lázatok hevít, átsütve századokon,
Dobó, Bornemissza.
Süvítvé őszi szél csap le ránk,
dacosan fogadjuk ostromát.*

Budapest (1963)

*Nyugodtan lélegzik, lement már a láza,
hatalom hűtötte „kijózanodásra”.
Amnesztiát kap ma – egyformán – bliccelő
és a hős. Már megint kizökkent az idő.*

Varsó (1963)

*Gyógyult már szétzúzott arca.
Néha mosoly bujkál rajta.
Redőibe, mint a homok,
dac ívódott, kemény, konok,
s ránk villantja tekintetét:
polák s wenger – jövünk mi még!*

Moszkva (1967)

*Briliáns Kreml s Blazsennij drágakő
beugratós csomagolásban:
gigantikus, utcák, terek,
hormonkezelt épületek
bugyrában találtam.*

Zagorszk (ma Szergijev Poszad, 1975)

*Vörös köd völgyében öblös harangzúgás,
hagymakupolákon a napsugár pásztáz.
Derékig lecsüng a sok pópaszakáll,
nép özönlik egyre, ikont koptat a száj.
Szemmeresztgetőknek, mit itt látnak, mind új,
bizsergetőn zsong a „goszpogyi pomiluj”.*

Vajdahunyd (Hunedoara, 2000)

*Holt gyár rozsdás csontjai éktelenítik a tájat,
szennye a várfalakon adja az új patinát.
Mebámuljuk – nem kívántak – a mostani „hőst” is,
s szétugrunk a lökött vashordója előtt.*

Balogh Petres Judith

És az Úr nekik adta Kánaánt

„Kezdetben vala az ige és az ige előtt semmi más, csak a szerelem; a szerelem előtt csak Júlia, mert hogyan lehetett volna szerelem, ha Júlia nem lett volna előbb?”

Júlia elmosolyodott. A szentségtörő stílusáért sohasem korholta ezt a pogány istent. Pedig a kezdet már fél éve vala, és nemsokára beteljesül egészen. Becsúsztotta Endre ma érkezett levelét utazótáskájába a többi mellé. Majd később előveszi ismét, ezt is, meg a többit is, hogy újra és újra elolvassa. Szinte kívülről tudja valamennyit, de jól esik kézbe venni a leveleket, jól esik a valóság, a bizonyíték. Megkapaszkodik bennük, mert időnként attól fél már, hogy az egész hatalmas élmény nem is létezik, csak úgy megálmodta magának. Lehunyta szemét, és hol a múltat idézte, hol az elkövetkező órákat színezte izgalmas várakozással. Mély boldogságával, boldogságából fakadó nyugalmával külön világot alkotott, békés szigetet, a nemzetközi repülőtér nyugtalan kavargásában. Időnkint kinézett a hatalmas üvegablakon keresztül, és a sűrűn kavargó hóesés megrémisztette. Visszamenekült lehunytt szeme mögött idézett emlékei közé.

– Van még igazi, pogány öröm az életben. Mi számít, hogy csak 27.-ére érkezel? Szumír időszámítás szerint úgyis akkor lesz karácsony, amikor te ide érsz, mindegy hányadikán – mondta Endre tegnap telefonon, Európából. Zúgott a készülék, szinte azzal is érzékeltette a keserves távolságot, ahonnan a hang elindult.

– Gyere, siess, nagyon várlak...

És Júlia sietett. Nem annyira, mint szeretett volna, csak annyira, amennyire kötelezettségei megengedték. Senkinek sem mondta meg, hogy ez az utolsó karácsonya családjá, barátai körében, mert nem akarta az elválást szomorúsággal árnyékolni ezen a szent ünnepen. Hat hónap múlva, a következő nyárra tervezték esküvőjüket. Eltakarta izalmát, türelmetlenségét és látszólagos örömmel segítette édesanyjának az ünnepi ebédrel, szívesen ült le édesapjával sakkozni ebéd után a fenyőillatú nappaliban. Délután megjelentek a rokonok, és nevetve osztotta ki ajándékait, majd megölelte Nóra nénit a szokásos üveg Avon-féle illatért, és Etelka nénit a saját kezével horgolt papucsért. Lelkesen hallgatta Guszti bácsi tavalyi anekdotáit, és megértően bólogatott keresztapja világbölcsességein. Még arra is maradt türelme, hogy unkaöccseivel társasjátékot játsszon.

Aztán ez a nap is elmúlt, és a reménytelen hófúvás ellenére, amely az egész középnyugati részt maga alá igyekezett temetni, eljutott egészen New Yorkig. Ott azonban az átszállás reménye helyett az a hír várta, hogy az időjárás miatt bizonytalan időre beszüntetik a járatokat. A hó vigasztalanul kavargott, és hiába küzdöttek a hótakarító gépek, semmi eredmény nem látszott. Az utasok, ki-ki a vérmérséklete szerint, vagy belenyugodtak a bizonytalan várakozásba, vagy veszekedtek, hol a mereven mosolygó

személyzettel, hol családtagjaikkal, és persze mindkét esetben megoldatlan maradt a probléma. Júlia az órákat számolgatta. Ha ma nem indul a gép, akkor szinte örülség átrepülni Európába. Így is szűkre szabott az idő. Ha kedden elindul, szerdán érkezik meg, és vasárnap már jönnie kell vissza. Na de a józan megfontolást hiába keresnénk a szerelmesek döntéseinél.

– Siess nagyon várlak...

Még a nyáron, első találkozásuk alkalmával beszéltek meg, hogy az ünnepek egy részét együtt töltik, mert Júlia szabaddá tudja tenni a karácsony és Újév közti hetet.

– Tudod mit? Rendhagyó szerelmünket, rendhagyó helyen ünnepeljük. Nem a főváros zajos forgatagában, hanem Révfülöpön a borpincében.

Júlia boldogan egyezett bele. Amikor az elmúlt nyáron Endre levitte Pestről a borpincébe, a meglepetés tökéletes volt.

– Nézd, lehet, hogy ősembernek nézel, de nekem is vannak kulturált igényeim, és semmi esetre sem tennélek ki a nagy magyar középkor zordonságainak, ezért találj te a pincében civilizált kényelmet is – magyarázta Endre. – Hőn szeretett volt kormányunk eltulajdonította ugyan a villánkat, de kegyesen meghagyta a borpincét, amire nem volt szüksége, mivel a szőlőt kiirtotta, hogy parkolóhelyet létesítsen, meg focipályát. A pince egyébként a régi bortermelés igényei szerint igen tágas építmény. Aztán magyaros virtusból vagy aljas bosszúból és egy jó adag megrögzött macacsságból kiépítettem úgy, hogy ma különb, mint a villa, amit különböző szociális nyaraltatások során rommá laktak. Ma már a kutyámat sem tartanám ott. A hab a tortán pedig az, hogy a borpince magasabban fekszik, mint a villa, a kilátás tehát páratlan és feledhetetlen onnan. Meglátod majd, te sem fogsz tudni soha elszakadni a mi Balatonunktól, miután a szőlős kertek fölött a pincénk ablakából nézed.

Nem így képzelték az ünnepi utat, ezt a hófúvást nem vették számításba boldog tervezéseik közben. Most hát Júliának bátorításra volt szüksége, ezért benyúlt táskájába, hogy kivegye Endre leveleit. Ekkor valaki megállt előtte. Kelletlenül nézett fel, mert nem akart senkivel beszélgetni. Endre leveleibe akart temetkezni.

Vékony, idős asszony állt előtte. Valamikor nagyon szép lehetett. Tiszta kék szeme, halvány bőre, ősz haja laza kontyba fésülve, öreg, de még mindig elegáns kabátja régimódi dámát idézett. És kalapot viselt a hölgy. Júlia szerette a letűnt világ büszke tartású dámáit, akikről soha senki sem tudta, hogy társadalmi mosolyuk mögött mi rejlik – öröm, bánat, keserűség vagy csak fáradt közöny. Ezek voltak a nagyasszonyok, akik még álmodni sem tudtak a mai asszonyok szabadságáról, de korlátozott lehetőségeikkel, meg nem értve és általában elnyomva mégis nagyszerű embereket neveltek fiaikból, lányaikból. Pedig nem jártak egyetemre, sohasem halottak a Gestalt pszichológiáról, Freudról vagy Spockról, és nem pocsékolnak időt és energiát arra, hogy „megvalósuljanak”. Nem értették meg, hogyan vagy miért keresgéli bárki is az identitását, és nem igyekeztek magukat a modern világ törekvéseivel azonosítani. Nem mondták el senkinek, hogy szexuális életük lelki megrázkódtatást, unalmat vagy be nem vallott

örömet okozott. Miederbe szorított testük, kifinomult modoruk és minden alkalomra viselt kalapjuk egy eltűnt világ utolsó emlékei voltak.

– Kedves asszonyom, meg tudná mondani hány óra van? Bocsássa meg a zavarást, de elvesztettem a szemüvegemet, és nélküle nem látok messzire.

– Tizenegy óra tíz perc, és a hó egyre hullik, mintha valami csúcseredményt akarna elérni – felelte Júlia.

– Melyik járatra vár kedvesem? – kérdezte a hölgy, amint levette kesztyűjét és letelepedett Júlia mellé.

– A Lufthansára, ha egyáltalán elindul ma innen, de úgy látszik ránk szakadt a negyvennapos hóesés – mondta Júlia, és becsukta táskáját. A hölgy nyilván társaságra vágyott, így Endre levelei maradnak, ahova indulás előtt betette azokat.

– Borzasztó az idő. Mi is ötórás késéssel indultunk Londonból... – Júlia szórakozottan nézett rá. Igaz, valódi brit kiejtése volt, de furcsának találta, hogy a lapos kis kézitáskáján kívül, ami ugyancsak üresnek látszott, nem volt nála más csomag. Az ilyen könnyed, tehermentes megjelenés nem jellemző az utasokra, különösen pedig nem a nemzetközi utasokra. Nem tartott sokáig, amíg Júlia rájött, hogy a törekeny kis dáma nem nemzetközi utas, és hogy a nyakatekert meséje az elveszett csomagról, a Kennedy reptéri szükségleszállásról mind csak kitalált mese volt. Ahogyan az idős asszony egyre jobban belehevült meséjének elmondásába, egyre gyakrabban ejtett logikai hibákat, és a történet összefüggése egyre zavarosabb lett. A komoly megjelenésű, elegáns dáma nyilván hazudozott. Júlia időnként az együttérzés vagy a nemtetszés egy szótagú hangjait hallatta, de közben gondolatai visszatértek a táskájában fekvő levelek tartalmához.

„... és szerette vala. Elmerült vele ég és föld gyönyörűségében, levegő kékjében, tenger zöldjében, csörgedező patakok csacska csevegésében. És attól lett igazán emberré ő. Mert a gyönyörben meglelte vala az Asszonyt, akiben a teremtés csodája életet fogant, és attól kezdve mondta vala, 'Boldog az én lelkem, mert boldoggá tett az Asszony, aki szellememberré alkottatott, és mert így volt, megmutatta a világ minden gyönyörét és nemességét. Amen.'”

Amint szánakozva hallgatta a kulturált hangon előadott rémregényt, azon tűnődött, mi kényszerítette ezt az idős asszonyt, hogy ebben a hófúvásban kimerészkedjék nagyvárosi lakásából a repülőtérre, és egy idegennek előadja szomorú, nemlétező kalandját. Nyomorúság? Félelem az ünnep magányától? Az ember atavisztikus vágya társ után, valaki után, akivel elűzheti az egyedüllét fájdalját? Júlia halálosan sajnálta. Szerette volna átölelni sovány, büszke vállát, félreseperni a sok üres, ostoba kitalált mesét. Szerette volna megmondani, hogy átlátott rajta, és tudja, hogy egyetlen szava sem igaz. De nem is fontos, hogy miket talált ki. Az a fontos, és arról kellene beszélni, hogy mi késztette erre a hihetetlen ötletre. Mi az oka? Ennyire tud a magány fájni? Ennyire fájdalmas valaki egyedülléte, hogy még az ilyen kitalált történet is képes va-

lami enyhülést hozni? Elnézte vézna kis alakját és asszonyi megérzéssel tudta, idegen barátnőjének soha senki sem adott szőlőskertet, nem várták soha a behavazott Balaton partjára téli élményekre. Ilyen kiszáradt és magányos lesz az, akinek soha sem ígértek Kánaánt. Vagy megígérték, de sohasem adták oda. Mit tettünk mi egymással, mi emberek? Vagy talán olyan szegény, hogy éhes? Hirtelen ötlettel felállt.

– Asszonyom, tudja mit? A tábla szerint még mindig három óra késést mutatnak a beszállásáig, ha egyáltalán lesz beszállás. Engedje meg, hogy meghívjam ebédre. Nem szeretek egyedül enni, és az idő mindkettőnknek gyorsabban múlik, ha közben élvezhetjük egymás társaságát. Boldog vagyok, hogy meghívhatom.

Az asszony kicsit szabadkozott, de csak óvatosan. Nem akarta elmulasztani az alkalmat, amire nyilván várt.

Az ebéd kellemesen telt el. Az idegen jóízűen falatozott, és miután már nem volt szükséges, hogy rémregényét tovább szövögesse, beszélgetéseik során áttértek más témákra. Az asszony meglepően tájékozott és szórakoztató volt, és az idő gyorsan múlt.

– Hallott már az Ígéret Földjéről? – kérdezte Júlia kávéját kavargatva. Az asszony megzavarodott, mert nem értette a kérdést, ami semmiképpen sem illett beszélgetésük korábbi hangnemébe.

– Az Ígéret Földjéről mit sem tudok. Csak azt tudom, hogy jó volt ma délután magával beszélgetni. Könnyen múlt az idő, és nagyon jól éreztem magam. Ritkán jól. Amikor először idejöttem, nagyon zaklatott voltam, de az most elmúlt. Nyugodt vagyok, és tudom, hogy minden megoldódik, és mindent ki lehet bírni. Maga egy istenáldotta jó lélek. Majd Júlia kezére pillantva megjegyezte: – Gyönyörű a gyűrűje. Érdekes, különleges, olyan, mint maga. De ha megbocsát, most eltűnnék a kislányok szobájába, hogy rendbe szedjem magam, addig is Isten óvja magát.

Júlia szeretettel és megértéssel nézett az öreg hölgy után, és tudta, hogy soha többé nem látja már. Törékeny kis alakja eltűnik a nagy kavargásban, és az ebéd, a röpketárlkozás csak érdekes emlék marad. Jövünk, megyünk ebben a hangos nagyvilágban, és sokszor nem is tudjuk, hogy egymás életét megérintettük, gondolta. De a világ tengernyi bánatát, szédületes magányát, lélektől lélekig tartó tátongó szakadékát mégsem oldhatja meg egy repülőtéren átlagebéd, hiába állítottak díszes műkarácsonyfát az étterem sarkába, és fenyőágas gyertyákat az asztalokra. Ezeknek az asszonyoknak valahol a metropolisz szélein fekvő kertvárosok egyikében lenne a helye, kényelmes, meleg otthonban, ahol frissen sült kalács illata terjeng a konyhából, és ahol a tűz előtt üdögélve a régmúlt karácsonyokról mesélnének az unokáknak. Krisztus meghalt a kereszten, de hiába prédikálta a szeretetet, mégis kétezer év múlva magányos öregasszonyok folyékonyan hazudnak néhány barátságos szóért, társaságért és egy átlagebédért. Olcsón mérik a szeretetet manapság.

Aztán elgondolkodva pillantott a megdicsért gyűrűre. Valóban szép volt, de rossz emlékekkel terhelve. 1950-ben kapta az eredetit, nagyon rosszul sikerült házassága

alkalmából. Az akkori, amerikai szokásokhoz híven az eljegyzésére kapta az egyetlen, tökéletes gyémánttal ékesített gyűrűt, majd házasságkötéskor a hozzátartozó házastársi gyűrűt, amit öt kisebb gyémánt díszített.

Házassága felbontása után visszavette lánykori nevét, és a két gyűrűből egyetlen, modern, lépcsőzetesen emelkedő, zikkurat-alakot idéző koktélgyűrűt készíttetett. Aztán eljött a nyár és az első nagy találkozás Endrével. Önfeledten, boldogan bolyongtak először Budapesten, majd a Balaton mellett. Egyik alkalommal Füreden sétáltak, és Júlia nem tudott betelni a látottakkal, önfeledten fényképezett. Visszatérve Révfülöpre vette észre, hogy a nagy gyémánt hiányzik a gyűrűjéből. A zikkurat tetején a foglalat üresen tátongott.

– Visszakövetelte jussát az ördög – mondta Endre, de most nem tréfált. – Adjuk meg neki, ami az övé. Vigye a boldogságunk árát, ne sajnáljuk! És Júlia igazat adott Endrének. Ne emlékeztesse semmi a múlt! Újra kell kezdeni, tiszta lappal, okosan, szépen, szeretettel. Könnyű lesz.

Visszatérve az USA-ba, elvitte gyűrűjét az ékszerészhez, és az elveszett gyémánt helyét smaragddal pótolhatta. Zölddel, mint az Éden kertje, mint a balatoni szőlőskertek színe.

Aztán elmúlt a várakozás, elmúlt a néhány ezer mérföld. Elmúlt az Atlanti-óceán, elmúlt az éjszaka és a hóvihár. Minden elmúlt, csak Endre volt.

– Te asszonyok asszonya, te feleségek felesége, hát mégis eljöttél! Hát itt vagy! Tudod te, hogy ma van a Szumír karácsony? Tudod te, hogy pogányul szeretlek, és soha vissza sem engedlek? – A többi utas, akiknek nem volt karácsonyuk, a még mindig üresen forgó csomagkiadó körül tolongtak, míg ők ketten, egymást átölelve, csak egymást látva jóvá akarták tenni az egész addigi elrontott életüket.

Dolgok néha maguktól elrendeződnek, mintha valami kívülálló hatalom bűvölné őket. A csomagok megérkeztek, a kocsit megtalálták, a kocsit pedig megtalálta Endre lakását. Júlia nem tudta, merre jártak a város idegen forgatagában, de nem is volt fontos. Figyelte Endre kezét a kormányon, és arra gondolt, erre az emberre bízta most már az életét, és megnyugodott. Ubi tu gaius, ibi ego gaia, mondta egyszerűen a római nő házassági fogadalmát. Úgy legyen. Azt tervezték, hogy a fáradtságos utazás után az első napot Budapesten töltik, mielőtt másnap nekiindulnának a balatoni útnak. És amíg Endre a forgalom buktatóin keresztül biztonságosan vezetett, elmondták egymásnak mindazt, amit már tudtak, és azt is, ami az utolsó huszonnégy óra óta történt.

Boldogan lépett a meghitt lakásba, majd az íróasztalra tette Endre leveleit.

– Most itthagylak egy rövid időre, hogy az út hófúvását lemossam magamról. Amíg elkészülök, átnézheted leveleidet, hogy emlékezzél, hol is állunk, és mit mondtunk eddig...

Amikor a zuhany után frissen, felüdvülve Endre csíkos köpenyében visszatért a napaliba, a férfi furcsa kis mosollyal az ajkán állt fel az íróasztala mellől.

– Nézd, mit találtam... Talán illenek a gyűrűdbe az elveszett helyett. – Az íróasztal sötét lapján, megvilágítva a lámpa fényétől, szikrázva szórta szét fényét egy pazar gyémánt. Júlia zavarba jött.

– Gyönyörű, csodaszép. De miért tetted? Zavarba hozol, amikor ilyet teszel. Hiszen tudod, már pótoltam az elveszett követ... Ilyen borzasztó kiadás... Igazán zavarba hozol...

– Nem értettél meg, Júlia. Nem vettem, találtam. A levelek között. Amikor kinyitottam a leveleket, ott volt, két ív között.

Megdöbbenve néztek egymásra. Az ördög visszahozta az elveszett gyémántot. Júlia rémülten tolta el a csillogó követ.

– Nem kell! Nem akarom! Ha az ördög hozta vissza, akkor nem kell. Hátha olyan árat kér érte, amit nem tudok megfizetni. Az Úr Kánaán ígerte nekünk, és én csak a szőlőskertemet akarom.

Aztán Endre elnevette magát, és a sötét szellem eltűnt.

– Ne rémüldözz, babonás angyalom! Semmi köze az ördögnek ehhez. Valószínűleg el sem vesztetted a követ annak idején. Az történhetett, hogy a nyáron, Füreden, amikor újabb tekercs film után keresgélte a táskádban, beleakadhatott a foglalát valamibe, és kiesett a kő, de nem a földre, ahogyan először képzeltük, hanem a táskád mélyére pottyant. A nyár óta nem használtad ezt a táskát, és a kő azóta békésen pihent valahol a bélés redőiben. Most, utazás közben, a rázódástól bekerült a levelek közé. Ennyi az egész. Még szerencse, hogy New Yorkban lekötött az az asszony, így nem került sor arra, hogy kivegyed a leveleket, mert akkor végleg elveszett volna. Soha sem vettél volna észre, ha akkor a félhomályban rágurul a kő a szőnyegre.

Olcsón adta az ördög ezt a követ. Egy ócska ebédért, ami még tíz dollárba sem került. De az ördög jó üzletember, vajon mit vár cserébe? Nincs olyan ördög az egész alvilágban, amely tíz dollárért elkótyavetyélné egy ilyen pompás követ.

De megbékélt. Ez is Endre erényei közé tartozott: képes volt minden bajt eloszlatni. Szép estéjük volt, csendes, meghitt. Kánaán ígérete valóra vált.

Aztán a telefon élesen, nyersen, követelőzve sikoltott a meghitt csendbe. Júlia úgy látta, hogy Endre vonakodva vette fel a kagylót. Az első zavart mondat után már tudta, hogy nővel beszél. Olyannal, aki ismeri Endrét. Legalább olyan jól, mint ő. Akinek köze van Endréhez, és akit Endre nem tud vagy nem akar lerázni. Az élet szép, és nem kell hozzá magyarázat. És mégis, mindig és váratlanul megjelenik a kígyó. Az Édenben, a Kánaánban vagy éppenséggel Budapesten. Neki mindegy a földrajzi hely, nem válogat, csak odatekereg, ahol rontani lehet.

Júlia felállt, és kiment a szobából. Nem tartozik rá ez a beszélgetés. A föld egyébként is megmozdult alatta, és a Richter-mérő rémülten ugrott egészen a tízesig, ami tízszer több, mint a kilences, és harminckétszer annyi energiát bocsát ki. De hiszen ilyen méretű földrengés még soha sem volt, talán még az ősidőkben sem. Ez az egész világot el tudná pusztítani... „Püppchen,” hallotta még Endre hangját, amint a telefonba szólt,

aztán sokáig semmit, csak a zúgást a fejében. A fürdőszobába ment, mert ez a modern ember modern lakásában az egyetlen menedék. Itt van az egyetlen ajtó, amit be lehet zárni, az egyetlen ablak, amin keresztül nem lehet belátni. Az egyetlen hely, ahol meg lehet indítani a vízcsapot, ami elfojtja a zokogás hangját. Ha egyebet nem, ennyit megtanult az első házassága keserves éveit alatt.

Kezet mosott, és nem látta az arcot, ami visszabámult rá a tükörből.

A hideg víz jólesett a csuklóján. Újra púderezte az arcát, de nem sokat segített. Most olyannak látta az arcát, mintha faragott bábu lenne. Bábu. Baba. Puppe. Püppchen. Pupa. A *pupa* nem is magyar szó. Angol. Lárvét jelent. Lárvét, mint most az arca. Erről van hát szó. Metamorfózis, csak fordított sorrendben. Előbb még pillangó volt, most meg lárva. Pupa. De az idegen nő talán most válik majd pillangóvá, mert ő volt eddig a pupa vagy Puppe vagy éppenséggel Püppchen. Babácska. Miféle közös emlékek voltak, ami arra készítette Endrét, hogy ilyen idegen nyelvű becenévvel szólítsa ezt az asszonyt? Milyen szépek és flottak a pesti nők! Elegánsak, könnyedek, pillangók. Utánozhatatlanok. Ilyen pesti nővel, elegáns dámával, ezzel a velük született európai sikkkel, aligha tudna versenyre kelni. Ebből a versenyből csak mint vesztes kerülhet ki. Újból kezet mosott, kölnit szórt magára. Mégsem töltheti az egész estét kézmosással a fürdőben. Lady MacBeth igen, de ez Budapest, és nem Skócia. Egyébként sem véresek a kezei. Mit is mosna le magáról? Azt, hogy elfeledte, ezen már egyszer átment? Hogy egyszer már megtudta, amit legszívesebben soha sem akart volna megtudni? Akkor azt hitte, nem éli túl. Most újból ez lenne a sorsa? Nem és nem. Ezt nem lehet még egyszer végigszenvedni. Van egyáltalán hűséges férfi a világon? Kérem uraim, az igazán hűséges férfi lépjen elő, mert megkapja a főnyereményt. Kedve szerint választhat. Két hétig meditálhat egy taiwani kolostorban, mezítláb, borotvált fejjel, vagy pedig választhat egy hetet Las Vegasban a Mirage Hotelben. Étél-ital grátisz, vízágy, tükör a mennyezeten, kétszemélyes fürdőkád, és a legújabb, legmerészebb filmek a closed-circuit televízión. De nem kell félni, mert senki sem nyeri el a díjat. Különben is a kéthetes kolostort aligha választaná bárki. Ha pedig véletlenül mégis hűséges, akkor szóba sem jöhetne számára Las Vegas.

Feleslegesen hangos zörejjel nyitotta a fürdőszoba ajtaját. Belé nevelték, hogy minden körülmény között tapintatos legyen. A Püppchen még mindig beszélt, és Endre nyugtatta. Mitől lesz egy felnőtt nő Püppchen, babácska? Júlia bizonytalanul megállt az ajtóban. Visszamenjen kezet mosni? Kimenjen a konyhába teát főzni? Legszívesebben elmenekült volna valahova. Akárhova, csak messze innen.

Végre a Püppchen elbúcsúzott, de az est hangulata elromlott. Endre rosszkedvű lett vagy feszélyezett, és hirtelen elfogyott a téma közöttük. Júlia volt annyira asszony, hogy tudta, mikor kell visszalépni, és újból a fürdőbe ment, hogy elkészüljön a lefekvéshez. Endre nagyon hamar elaludt, csak Júlia lett egyre ébरेbb. Halántéka lüktetett és úgy érezte, láza van. Itt és most, azonnal döntenie kell.

Az első férjében is hitt. Szerette. Júlia mindent megtett érte, a legjobb feleség akart

lenni. Tamás is szerette, vagy legalábbis állította, hogy szerette. Aztán megcsalta. Újból és újból. Először nem tudta elhinni vagy megérteni. Aztán keserűségében az eget ostromolta. Aztán harcolni akart a párjáért, és meg akart bocsátani. Aztán az egész kezdődött előlről. Féltekeny volt, sírt, könnyöngött, megalázta magát, megbocsátott, és akkor is gyanakodott, amikor semmi oka nem volt rá. A bizalom meghalt, az érzés szétszakadt, mint pókháló a jégverés után, csak a kín maradt meg. A kín, ami Júlia egész lelkivilágát eltorzította, és nem maradt más hátra, mint az, hogy kimeneküljön a házasságból. Soha többé nem mert férfiben megbízni, mert halálosan megsérült a lelke. Egészen addig, amíg Endrével találkozott. Akkor minden más lett, újra mert hinni. És most mégis megismétlődik minden. Jól ismerte ezeket a titokzatos, zavart hívásokat, és minden velejáróját.

„Te vagy az én asszonyom, tied az én szívem, enyém a te völgyed, nálad a szent béke. És az Úr nekünk adja a szőlőskertet Kánaánban, ahol méz és tej folyik a patakokban, és ahol a szőlők nekünk teremnek. Mert kezdettől fogva egymásnak tervezett minket az Úr, és maradéktalan boldogságot szánt nekünk...”

És mégis, az ördög gyémántja meghozta az átkot.

Nem, ezt nem lehet kibírni. Itt az út vége. Endrével majd megosztjuk a földi javakat. Igazságosan, törvény szerint. Tekintetes Bíró uram, okos megállapodás után bejelentjük, hogy a hibás fél megnevezése nélkül most felbontjuk frigyünket, amit még meg sem kötöttünk. Endre megtarthatja a tejjel, mézzel folyó patakokat meg a Püppchent, én pedig a szőlőskertet. A völgyem kiszáradt, arról közös megegyezés után mindketten lemondunk. De valami baj van, Bíró uram, a szőlőskertemet már elvitte valaki. Alighanem a Püppchen... Adjátok vissza a hegyeimet... de nem, mégsem arról van szó. Az más fájdalomról zokog... A hegyeknek nincs semmi köze ehhez a pogány szerelemhez, amely elmúlt, mielőtt beteljesedett volna. Adjátok vissza Kánaánt. Megígértétek. És adjátok vissza a szőlőimet. Mert azt is megígértétek. Vagy legalább adjátok vissza a bizalmamat. Elfogytak a könnyeim. Örült voltam és könnyelmű. Fiatal nők követnek el hasonló ostobaságokat, de nekem okosabbnak kellett volna lenni. Micsoda örülség volt hinni és elhinni. Haza kell mennem.

Halkan kelt fel. Öt napra jött csak, alig hozott valamit magával, így percek alatt öszszecsomagolt. Éppen olyan gyorsan és csendben felöltözött. Már volt terve. Nem mert a lakásból telefonálni, de emlékezett arra, hogy Endre lakása közel volt a Déli pályaudvarhoz, ahol bizonyára kap taxit. Az Intercontinentalba viteti magát, mert hirtelen csak annak a hotelnek a neve jutott eszébe. Reggel kimegy a repülőtérre, ahol becsereéli jegyét egy korábbi járatra, aztán felhívja Endrét, és elbúcsúzik tőle, szépen, higgadtan.

Már elérte az előszoba ajtaját, amikor kinyílt a másik ajtó, és Endre lépett az előszobába.

– Életem, mit csinálsz éjnek idején? – Tekintete ősi, rémíztően egyenes és lélekre látó volt. A sámánok tudtak így nézni, azok a sámánok, akik parancsolni tudtak a háborgó természetnek és az őrzöngő vadállatoknak.

– Hosszú történet, Endre. A telefon...

– De édes mindenem, mire jó ez? Hiszen tudod, mert te mindent tudsz, hogy a világon semmi okod nincs erre! Soha életemben nem hazudtam, még a te kedvedért sem. Elhíheted, hogy senki más, csak te. Megzavart téged a telefonhívás. Engem is. Egyszer ez az asszony rövid ideig egy kisebb szerepet játszott az életemben, de az nyomtalanul elmúlt. Régen volt, még mielőtt téged megismertelek. De vannak asszonyok, akik mint a kutyák, még akkor is akarják a csontot, ha már nem éhesek, és valójában nem kívánják már egyébert, mint csak a pusztát, aberrált, primitív birtoklási vágyért. És ez a vágy mindig akkor lobog a legerősebben, amikor észreveszik, hogy más akarja azt, amit végeredményben ők már elvetettek. Iszonyatosan tudnak morogni, amikor valaki a már nem-kívánt csontot el akarja venni tőlük. Ezt nevezem kutyakomplexnek. De életem, te ne aggódj, mert semmi okod nincs rá.

– Endre, ne haragudj. Félttem. Borzasztó emlékeim vannak, és elvesztettem a fejem.

– És amint kimondta, már tudta, hogy valóban tévedett, ostobán viselkedett, és hogy majdnem eljátszotta a legdrágább kincset.

Endre kivette kezéből az útitáskát, a kesztyűket az asztalra dobta. Nem mondta, hogy felnőtt, értelmes ember nem viselkedik így. Nem mondta, hogy kicsinyhitű volt, hogy ekkora bizalmatlanságra nem lehet jövőt építeni. Nem haragudott, nem sértődött meg. Úgy tett, mintha mi sem lenne természetesebb, mint az, hogy az éjnek közepén, teljesen felöltözve bőrönddel a kezében találja jövendő feleségét, menekülésre készen. Júlia szeméből csendben folytak a könnyek.

– Megbántottalak. Nem bíztam benned. Még csak lehetőséget sem adtam magyarázatra. Eljátszottam a legszebbet, a legnemesebbet az emberi érzések közül: a bizalmat a hitet.

– Semmit sem játszottál el. Halálosan fáradt voltál és vagy. Jet lag kínoz. Iszonyatos lelki válságon mentél keresztül, mire meg tudtad hozni hatalmas, életre szóló döntésedet. Megjijedtél. Teljesen érthető. Ostoba helyzet volt. Én hibáztam. Bocsáss meg nekem. Szándékom volt, hogy reggel, miután kipihented magad, majd elmondom neked a teljes telefondrámát, de olyan kimerült voltál, hogy akkor nem akartalak ilyen-nel még terhelni. Az egész nem jelent semmit. Volt Drágám, de nincs már. Amikor volt, akkor sem volt értékes, és hamar vége is lett. Mielőtt még megismertelek, már szétváltak az útjaink. Tehát nem miattad. Más okok voltak. Illetve nem voltak okok, amikért együtt maradtunk volna. Egyetlen gondolatot se pazarolj rá. Senki sem számít ebben az életben rajtad kívül. Annyira bennem vagy, annyira magammá váltál, hogy a szemed színében az enyémet látom, a kezed fogásában az enyémet érzem, mosolyodban az én lelkem derűjét látom. Csak nálad, csak veled, csak benned. Szeretlek most, és szeretlek, amíg élek, és ha lehet, akkor azután is. Áldjon meg a Nagyisten és adja, hogy újra tudjál hinni és bízni.

És Júlia, aki túl volt már élete felén, akkor éjjel megtanult hinni, bízni és szeretni, mint ahogyan az nagyon is illő egy kánaáni szőlőtulajdonosnak a Balaton partján. Ámen.

Búzás Huba

Korunk tanúi

eltünedeznek rokonok, szeretők, rég-barátaim,
sokezer itt élt ismerős, haragos körülem,
fűszeresem, patikus, meg a shantungszoknyás
sugdolózó nénikék ~ a tinilányok ~
boltok elől, butikokból...

kinagyított pillanatok kockakövei már ezek...
vagy ladikok tán tízezer Ozirisz tetemé-
vel, viszi őket arany habokon a Nílus?
másokban, ha önmagadra lelsz, az Isten
emléke, lám, a teremtés...

századév se kell: milliárd tanú nem tanúsítja, hogy'
s mint tusakodtak e kor bukott-fény emberei,
megbuherált motoros feka bandák és a ...
nem fontos, avagy csak jó sztori, ha lesz még
rendezője matinéknak

Ismerős kapu előtt

némely tárgy nekiszépül, a másiknak csuda lelke van,
tűzberogyik a piszkavas, a hintaszék homorít,
sétakocsiznak éjjel pisze próbababák,
itt-ott combvillantó hasíték a szoknyán:
káprázatok vagy sejtelem?

lélekvándorlásaimban voltam tán demizson... vagy épp
ablaküveg? na, nem, se kövér, betört sohasem,
ám lesegéltem a nőket puha szőnyegeként
bódult háremek hold-jázmin illatában
leterítve talpuk alatt...

ma meg csak, na, lám, egy régi, elveszett kapukulcs vagyok...
hát, te ki vagy? csak nem...? a szívem föl-fölcsikorog
vissza, ha réved, te vagy az a zár, szerelmem?
emlékszem (kapunk kinyílt!) életreszóló
kattanásra egykor veled

Székely legény ébreszti aráját

ébredtetlek, mint a zsalugáter
résein áttűző napsugár,
vagy tán, mint a csillagok küldötte?
ki az úton lebzselődve még
behunyorg, ha erre jár?

menni kék, a hegyek ülepén már
guggonulva indulnak a fák,
leányasszony ~ híre futna ~ férfi-
házban éjre ne maradjon ~ ej,
halld-e! ~ mintha mondanák,

nézz ki, kányaijesztóm vöröslík,
kösd be jól csecshímes ingedet,
menj, de visszajöjj, ha majd a kocsmá
népe este csöndesülve zsong ~
méhek szilvafák megett ~

addig majd csak árulón kitetszik,
melyik fábul lészen bot, gyerek,
baltanyélen mérem szűk idődet
~ hát, sohutt se félj! ~ faragva, hogy
azzal is megvédjelek

Juliusz Erazm Bolek

Az élet titkai

Költői naptár

Január

most indul minden
rohan előre
hiszi
valahol ott a cél
ahol
bárki lehet első
ígérve
a világegyetem győzelmét
de valójában
csak a részvétel
a fontos
bár olykor
azok győznek
kiknek nem rebben
pillájuk sem

Február

ha túl gyorsan tüzelsz
nem találsz
ha túl gyorsan futsz
elbuksz a cél előtt
ha túl gyorsan győzöl
elvész gyönyöre a küzdelemnek
fontos megtalálni a ritmust
melyről felismerni
a mestert

Március

minden nap
újabb hírekkel szolgál
naponta járt útjaid
saját történetüket mesélik
hallgasd meg hazugságaik
sohasem tudni
mikor születik
valami egészen új
jó újdonság
amely megbújhat a loccsanó
folyó kövei alatt
vagy elvarázsolva
gondolataid rejtekén

Április

színek változatossága
az alkalom bizonytalansága
és zuhanás
a véghatárról a szakadékba
fárasztó lehet
ebben a teljes örületben
ott van a megismerés ereje
érdemes kihasználni
ha elindulunk
kertjei felé a képzeletnek
ott vannak elrejtve
legdrágább kincseink

Május

a színek távlatokat nyitnak
az illatok összpontosítják a figyelmet
a hangok a jövőről beszélnek
az ízek titkokat árulnak el
a pillantások hírt adnak
az érintések közvetítenek
nehéz egyensúlyt tartani
az élet érzése ez
s a benne való megsemmisülés gondolata

Június

a nap a csillagokig ér
éjszakától elvéve az időt
most minden lehetséges
minden bűbájjal teli
szerelmes jósnők
átkokat vetnek
valaki tenyerén nyújtja az édent
csodákat építenek birodalmak
még a gravitáció is elveszti értelmét
a fákön mosolyok érnek
az öröm gyümölcsei
a szépség mágiája bekeríti a világot
triumfál az élet

Július

az élet oly édes
ha mesévé változtatod
próbáld magadnak elmesélni
töröld meg szemed
a csepp – víz
a fuvallat – szél
a szikra – tűz
a homok – föld
csak az érintés titok
pillantásoddal megérintesz
ez a leghosszabb történet
amit észreveszel
Zak azt birtokolhatod

Augusztus

többet többet és többet
vegyél csak marokszám
amennyi belefér
a bőség szarujából
ha a jóllakás ideje van
használd ki
a gyönyör elillan
akár fuvallata a szélnek
a vágakozás marad
a gyönyör erősíti a kívánságot
hát hörpints
az örült fantázia
újjászületett földjéből

Szeptember

sohasem késő
hogy hátra nézzünk
mindig érdemes
valamit visszaidézni
elvenni vagy javítani
a világ nem ideális
de néha oly könnyű
tökéletesíteni
s akkor triumfálhatunk

Október

talán nincs már erőd
talán vitorlád vásznában
elült a szél
talán talán talán
ez csak délibábja
izzó gondolataidnak
ha elcsitítod lélegzetedet
megteheted még
hogymessze elrepülsz
a fáradság határain túlra
néha közelebb a cél
mint ahogy elképzeljük
csak meg kell találni

November

csak néhány szót
kilopni
a köd ujjai alól
hulló harmatkönnnyeket
a láng szemében
emlékképek
melyeket nem emészt a tűz
az emlékekben
erő
befejezetlen túlélés
visszhang kergeti
önnön hangját
levelek vetkőztetik a fákat
eltakarva saját titkaik
az óra mutatói
csak kúsznak előre
de az idő
megállt

December

közeledik a tisztulás ideje
amikor minden elhal
lelassul ritmusod
ez talán csak álom
akkor az összegzésnél
vagy boldog őrzöngésekben
apró pillanatok születnek
a távolságnak adva
új formát
felsejlenek útjelzőtáblák
melyek elvezetnek
egy új világba

Cséby Géza műfordításai

Cséby Géza

Nyitott ablakon át

Nyitott ablakon át settenkedett
szobámba a csend.
Megbújt a sarkokban, könyvek közt,
régí vázák öblös hasában.
Ekkor ezüstös, hideg fényével
rámköszönt a hold – öreg barátom.
Nyitott könyvem lapjait
forgatta komótosan,
megpihent egy-egy ábrához érve.
Kezemből kivette a tollat.
Beszélgessünk – szólt.
És beszéltünk egész éjjel,
mígnem a hajnal
aranyló hajával
el nem takarta őt.
Ismét nappal lett,
– szikrázó, nyüzsgő, hangos –,
és fényei megkapaszkodtak
arcunk friss barázdáiban.

Újra és újra

Újra és újra megfeszítik kunsapkás sámánok
tüzek, dobok és sípok vasszegeivel.
Kockán nyert ruháiban ülenek tort,
gyöngye bárány husából lakmároznak.
Naponta tagadják meg zavaros Petrusok.
Rongyokban lóg már a templomnak kárpitja,
és nincs most kéz újraszőni azt.

Jaj és jaj!
Ezerszer jaj!
Mert immáron kiszáradt Grálnak kelyhe!

Witold Waroczewski emlékének

Steh auf!
Verfluchten Polen!
kiáltott rá, foga ínye,
mint vicsorgó ebé felfehérlett.
Amaz meg se mozdult,
lábán a bakancs lyukas,
rabruhájából kifeslett a cérna,
szíve fölött egy csöppnyi haza:
lefelé fordított háromszögben a P.
Mert a rozsföldek
és a patak-menti fűzfák már elengedték.
Csak a fagyott göröngyök
éles széle maradt,
és a sár,
mikor felengedtek a téli hidegek.
1942. június 15-én
feltehetően egy meleg nyáreleji napon
amikor
csomókban nyílt a margitvirág...

Kellei György

Az üvegbot

1.

Miután a kerítés mellett leállította a kocsit, nem szállt ki azonnal. Tűnődve nézett körül. Rövidesen utoljára teszi meg a kapu és a ház közötti utat, akár behunyt szemmel is eltalálna a hátsó udvarra nyíló ajtóig, a huszonkét esztendő alatt számtalanszor végigjárta, kerülgetve a tető fölé magasodó fenyőfák gyantától illatozó, kérges törzsét. A kesztyűtartóból előkotorta a kulcsot, és kiszállt az autóból. Mintha idegen helyen lenne, tétova léptekkel ment keresztül az udvaron. Szülei tegnapelőtt költöztek el a házból. A rakodás zúrzavarában Venczel Dénesnek nem jutott ideje arra, hogy emlékeivel törődjön. Költözködéskor mindig hetekig tartó szomorúság fogta el; mélyebb, összetettebb volt ez az állapot a puszta honvágnál, bár író létére soha nem tudta pontosan megfogalmazni, hogy mit érez valójában. Gyakran hitte, hogy megtalálta az egyetlen helyes, elfogadható magyarázatot, de mielőtt végleges formába öntötte volna, újabb érvek jutottak eszébe, melyek felborították addigi állításait. Egyedül az álmai segítettek át ezen a búskomorságba hajló időszakon. Amikor álmodott, röpke percekre jelen idejűvé váltak a távolba vesző emlékek. Persze mindez illúzió volt csupán, de Venczel Dénes éjszakánként ebbe a hamis maradandóságba menekült. Visszatérő álmaiban minduntalan felbukkant a balatoni ház. Ő már akkor elhagyta, amikor tizennégy évesen kollégiumba került, de az évek során szüntelenül visszavágyott, ez volt az otthona, ide jött haza, itt éltek a szülei. Az igazi elszakadás csak most következett be.

A kulcsot a zárba helyezte, és kinyitotta az ajtót. Orrát azonnal megcsapta a benti levegő ismerős illata, mely a hajdani megérkezések boldog óráit idézte föl. Csodálta anyját, aki a szerényen és ízlésesen összeválogatott bútorokból mindenkor meghitt, hangulatos otthont varázsolt. Fiatalabb éveiben a korral járó természetességgel siklott át azokon a dolgokon, amelyek utóbb lényeges elemeit alkották életének. Tulajdonképpen csak akkor kezdte igazán becsülni a szülei által teremtett mikrovilágot, amikor hetekig vagy hónapokig tartó távollét után végre átléphette az előszoba küszöbét. Ez a gyermeki ragaszkodás jóval később itatódott át elemző értelemmel; korábban kizárólag ösztöneire támaszkodott, és nem kutatta a körülményeit meghatározó összefüggések okait. A jellegzetes illat létezését is jelentős késéssel fedezte föl. Évek óta élt már a tó északi partján álló öreg parasztházban, sikeres regényeket írt a falai között, de valami mégis hiányzott az életéből. Egyszer csak rádöbbsent, hogy milyen eltérőek a megérkezések. Két otthona volt: a szüleié és az övé, de a valódi otthont változatlanul a szülői ház jelentette számára, csak itt fogadta ez a tisztaságot sugárzó és emlékeket ébresztő illat, melyet saját környezetében hiába keresett, noha hosszú útjairól mindig örömmel tért meg az aszófői házba is, könyvei és kéziratái közé.

Benézett a földszinti helyiségekbe, aztán megindult az emeletre. A manzárd volt az ő birodalma, a két szoba közül a nagyobbik előtt erkély állt, kovácsolt vas korláttal. Régi nyári esték jutottak eszébe. Amikor nem adták ki a fenti szobákat, gyakran vacsoráztak az erkélyen, hallgatva a parti nádasban brekegő békákat. Nyaranta ő a kisebbik szobában lakott. Alig ötven méterre az ablak alatt vasúti sín feküdt, a dübörgő szerelvények hozzátartoztak itteni életéhez, éjszakánként úgy érezte, mintha elérhetetlen messzeségben közlekednének. A parányi ablakba könyökölt, és emlékei dzsungelében válogatott. Fel sem figyelt a délelőtti gyors tovatűnő kék kocsjaira. Amikor hátrafordult, hogy kiegyenesedjen, Borbás Gábornét találta a szobában.

– A kapu előtt megláttam a Skodádat. Anyád azt mondta, hogy nekem adod le a kulcsot. Az új tulajdonos majd tőlem kapja meg.

– Mindenképpen átvittem volna – mondta a férfi. Dühös volt, amiért megzavarták.

– Itt hagyatok valamit? – kérdezte az asszony. Látszott, hogy maradni, beszélgetni akar.

– Anyám kért meg, nézzek körül, rendben van-e minden. Neki nem lett volna lelkiereje visszajönni az elhagyott, üres házba.

Borbásné kiment az erkélyre, és az utcában sorakozó nyaralók felé fordult. Egy kis ideig hallgatott, aztán a tornyos épületre mutatott.

– Én már itt élem le az életemet.

Venczel Dénes nem tudta eldönteni, elégedettséget vagy beletörődést érez-e az asszony hangján. Borbás Gábornét azon a nyáron ismerte meg, amikor felvették a technikumba. Az asszony tizenkét évvel volt idősebb nála, férjével akkor vásárolták a villát. Dénes már az első nyáron szerelmes lett belé. Augusztus végén, amikor a vonat elhúzott a fenyves előtt, először a fák sűrűjében megbúvó bádognakupolás Borbás-villára irányította tekintetét, s csak azután integetett a kapuban bánkódó anyjának.

Keserves hónapok vártak rá a kollégiumban. Délelőttönként még valahogy eltelt az idő, de a délutáni szilenciumok és a nyirkos, ködös őszi esték mázsás súlyként nehezettek a szívére, úgy érezte, megőrül a vágyakozástól. Borbásné fürdőruhás teste után sóvárgott, képzeletében az elutazás előtti napok elevenedtek meg, melyeket a közelében töltött. Kamaszos hevületében nem vette észre, hogy a nő szórakozik vele. Borbásné élvezte a fiú ostoba epekedését. A villa kertjében napozott, Dénes mellett kuporgott a fűben. Az asszony gyakran állt az udvari zuhany alá, hogy a hőségben felfrissítse magát. Göndör, gesztenyebarna haját csattal fogta össze hátul, majd kéjelegve, sikongatva pacskolta hegyes, ringó mellére a tartályból permetező vizet. Fürdés után térdig érő tüllruhára cserélte a nedves bikinit. Abban járt-kelt: kávézott, cigarettázott és hideg gyümölcslevet szürcsölt. Dénes tágra nyílt szemmel meredt a fátýolszerű anyag alatt sötétlő pontokra és hajlatokra. Lefekvéskor ennek a látványnak az emlékével szenderült álomba.

Már sorkatonaként szolgált, amikor valóra váltak az egykori álmok. Nyári szabad-

ságra érkezett haza. Az első estén kedvenc operáját játszották a szabadtéri színpadon, s jegyet váltott az előadásra. A befejező felvonást villámlások kísérték, morajlott az ég, vihar közeledett, a fináléra felélénkült a szél, susogtak a lombok. A parti sétányon sietett haza, remélte, megússza az éjféλι zivatart. A vihar hamarosan a város fölé ért, eleinte langyos, kövér cseppek hulltak a kövezetre, de amint befordult az utcájukba, már javában szakadt az eső. Futásnak eredt, de a ruha azonnal átázott rajta. Megállt Borbásék nyaralója előtt; a kőfalba épített kapu fölé cseréptető nyúlt ki. Kilépett a cipőjéből, alsónadrágra vetkőzött, és kicsavarta az inget meg a fehér vázsonnadrágot.

Tombolt a vihar. A nappali világosságot keltő villámlásokat erős dörgések követték, a torony bádoglemezén vadul dobolt az eső. A feltámadó szél tépte, cibálta az utcai villanyvezetékét. Dénes a nevét hallotta, Borbásné a hengeres oszlopokkal határolt teraszról szólt neki.

– Így megfázol. Gyere, beengedlek.

Csuklyát húzott a fejére, és kaput nyitott. A fürdőszobába vezette.

– Zuhanyozz le. A fogason találsz tiszta törülközőt.

Amikor végzett, zöld frottírköpenyt terített magára.

Borbásné a hálószobában várakozott, két poharat és egy üveg Johnny Walkert készített az asztalra.

Dénes leült az egyik öblös fotelba. Az asszony töltött a whiskyből.

– Ez jól tesz, rögtön átmelegít.

A heverő mellett egy állólámpa pislákkolt.

– Idegesít, hogy folyton kialszik és felgyullad. – Borbásné a lámpához lépett, és lekapcsolta. Csupán a villámfény világította be a szobát. Kortyoltak az italból, s beszélgettek. Dénes felbátorodott, simogatni kezdte az asszonyt, aki nem kérte magát, határozott mozdulattal bújt ki a hálóingből. A fiú hajnalig nála maradt. Amikor hazalopakodott, még csendes volt a ház, szülei aludtak. Kimerülten, boldogan zuhant ágyba.

Nappalra visszatért a hőség, az éjszakai zivatar száradó tócsákat és letört ágakat hagyott hátra. A tó felett finom pára lebegett. Dénes az erkélyen ült, tekintetét Borbásék udvarára szegezte, várta, hogy az asszony megjelenjen a zuhany alatt. De ezen a nyáron többé nem látta. Amikor délután lement a nyaralóhoz, bezárt kaput és csukott spalettákat talált. Az elkövetkezendő években Borbásné végleg eltűnt az életéből. Időnként anyjától hallott róla. Férje halála után az asszony eladta a pesti lakást, s leköltözött a villába. Olykor az utcán vagy a vízparton találkoztak.

Venczel Dénesben kihunytt az ifjúkori emlék, az öregedő Borbásné nézte. Az asszony megérezte, hogy a férfi mire gondol, mert elpirult.

– Már húsz éve annak a bolondos éjszakának. Elszaladt az idő – mondta, s megindult lefelé. – Ne feledkezz meg a kulcsról!

Venczel Dénes lekísérte Borbásné, aztán visszament az emeletre, és kinyitotta a padlásajtót. Száraz, meleg levegő tódult kifelé. Pár darab üres virágcserepen kívül másra nem akadt odabent. Amikor az ajtóból visszanezét, a tetőablakon beszűrődő

fényben egy horgászszinórt pillantott meg, az egyik gerendáról lógott le, s gömbölyű ólomnehezék tartotta feszesen. Kíváncsian nyúlt a gerenda mögé, melyhez belülről, negyvenöt fokos szögben hosszú deszkát erősítettek. Egy horgászbot feküdt itt. Kiemelte a helyéről, és levitte az udvarra. Angol gyártmányú tömör üvegbot volt, sárgaréz toldóhüvellyel; a peremfutóorsót vastag por lepté.

A botot Pintér Károly ügyvédől kapta 1956 őszén. Nem akarta elfogadni, de a férfi ráerőszakolta. Barátai talán dicsekedtek volna a drága ajándékkal, de ő inkább félrehúzódva horgászott. Szégyellte magát, amiért másokkal szemben kiváltságot élvez. Napokba telt, amíg megtanulta a peremfutóorsó kezelését. Előfordult, hogy dobás előtt a felkapókart elfelejtette felnyitni, így a szerelék közvetlenül a lába előtt csapódott a vízbe. A horog ilyenkor beakadt a parti növényzetbe, a szinór gyakran elszakadt a rángatástól. Siratta a régi felszerelést, a bambusznáddal és a tárolóorsóval ügyesebben bánt.

Az üvegbotot később alig vette kézbe, amikor beiratkozott a technikumba, egyszerűen megfeledkezett róla. Idestova öt éve, hogy újra horgászni kezdett; a félszigetre járt ki. Persze az üvegbot nem jutott eszébe – most csodálkozott, hogy váratlanul rátalált. Vajon ki tette a gerenda mögé?

2.

Az Air France légitársaság Boeing 737-es típusú gépe őskori madárként ereszkedett a Ferihegyi repülőtér betonjára. Pintér Géza az ablaknál ült, és a szárny alatt rohanó sűrű betonszalagot nézte. Szüleivel azon a zűrzavaros őszen hagyta el az országot, s azóta nem lépte át a határt. Egyedül a nagynénje révén kötődött Magyarországhoz. Pintér Stefánia nem ingott meg, hiába csábította a bátyja, hogy menjen velük, nyugaton fényesebb karriert csinálhat. Később megbecsült néprajzkutató lett itthon, sorra jelentek meg a parasztbútorokról és a falusi mesterségekről szóló könyvei. Rengeteget utazott Európában. Amikor Párizsban járt, hívta Gézát, látogasson haza, az ország gyökeresen megváltozott. Unokaöccse mindig ridegen elutasította. Ezért most tartózkodva fogadta érkezését.

Pintér Géza meghatottság nélkül szállt ki a repülőgépből. Hamar átjutott a vámvizsgálaton, a várócsarnokban megölelte nagynénjét. Két éve, az apja temetésén találkoztak utoljára.

Idős kora ellenére Pintér Stefánia magabiztosan vezette a bogárhátú Volkswagent a délutáni csúcsgyalomban. A budai vár egyik szűk, árnyékos utcájában lakott. Útközben unokaöccse arcát figyelte, de az közömbös maradt, csupán a Duna felett, a hídon áthaladva árultak el érzelmet a markáns vonások.

A lakás kellemesen hűvös volt. Pintér Stefánia a muzeális tárgyakkal zsúfolt dolgozószobában feketekávéval és borral kínálta vendégét.

– Este ide a közeli étterembe megyünk vacsorázni. Addig szeretném hallani: minek köszönhető a hazalátogatásod? Odakint azt mondtad, semmi keresnivalód ebben az országban.

– Politikai nézeteimről nem akarok veled vitatkozni, Stefi néni – mondta Pintér Géza. – Rövidre tervezett látogatásom családi természetű.

Pintér Stefánia kérdően vonta fel szemöldökét.

Unokaöccse kivett egy cigarettát az asztalon álló famozsárból, és rágyújtott. A füst a nyitott ablak felé fodrozódott. Kisvártatva a férfi belefogott a történetbe.

– Bizonyára emlékszel, apámnak már egész fiatalon értékes éremgyűjteménye volt. Mesélte, hogy egyetemi éve alatt kapott kedvet a gyűjtéshez. Később, amikor saját maga kereste a kenyerét, folyamatosan gyarapította a meglevő anyagot. Szenvedélyét pénzermékre és bélyegekre is kiterjesztette. Cserélt, eladott, vásárolt – nemzetközi kapcsolatokat épített ki, s időközben elismert szaktektentély lett... Persze a háború utáni időszak nem kedvezett neki, így az ötvenhatos események kapóra jöttek, disszidáltunk. A gyűjteményt sikerült kimenteni külföldre. Az első években apám egy párizsi régiségkereskedővel társult, majd önálló vállalkozásba kezdett. Az üzlet fellendült, Londonban, Firenzében és Madridban is volt érdekeltségünk. Meggazdagodtunk. Lehetőségem nyílt, hogy a hobbimnak éljek; jó tíz éven át tengeri kincsek után kutattam. Apám haláláig rendben mentek a dolgok. Azóta viszont fokozatosan csődbe jutottunk. Átverték bennünket. Először a londoni üzletet számoltuk fel, azután következett a többi. Most télen a párizsit adtuk el. A kincskereskedésnek is befellegzett. A megmaradt tőkét egy marseille-i panzióba fektetem, ez az utolsó mentsvárom. Minden pénzre szükségem van!

Pintér Géza rövid szünetet tartott, majd a lényegre tért.

– Arról van szó, hogy apám ötvenhatban három darab rendkívül értékes bélyeget rejtett el egyik üvegbotjában. A toldóhüvely aljába forrasztotta őket. A Párizsba való költözéskor kezembe került a naplója, abban olvastam az üvegbot titkáról. Az ötletet valószínűleg Mikszáth Kálmántól kölcsönözte, csak esernyő helyett horgászbotot választott. Mint tudod, kedvenc időtöltései közé tartozott a horgászás. Az üvegbotot aztán Venczel Dénesnek ajándékozta, biztos volt benne, hogy Dénes mindenáron megőrzi, vigyázni fog rá.

– Apád mindent megírt nekem – szakította félbe unokaöccse mondatát Pintér Stefánia. – Kétségtelen, nagyvonalú gesztus volt részéről, hogy gondoskodni akart rólam. Nem hitte, hogy az ország valamikor talpra áll. Aggódott, hogy nem kapok munkát, s éhen veszek... Mindenesetre elég romantikus változat mellett döntött. Egyszerűbb lett volna, ha a bélyegeket odaadja nekem, amikor megszorulok, egyenként értékesítem őket.

– Erre ő is utalt a feljegyzésében. De azért határozott másképpen, mert félt, hogy a disszidálásunk miatt zaklatnak, meghurcolnak téged, s a bélyegek örökre eltűnhetnek. Akkoriban rendszeresek voltak a házkutatások.

Pintér Stefánia elmosolyodott.

– Apád naiv kislányként kezelt mindig, soha nem feltételezett rólam ravaszságot. De ezúttal az ő elképzelésébe csúszott hiba, nem úgy történt, ahogyan eltervezte. Kü-

lönben te nem lennél itt. Az üvegbot nem került elő, ezt Karcsinak is említettem. Nyilván bejegyezte a naplójába.

A férfi bólintott.

– Amikor megkaptam apád levelét – folytatta nagynénje, hetekig töprengtem, mitévő legyek. Végül leutaztam a Balatonhoz. A bélyegekért kapott pénzt tudományos célokra fordítottam volna. Venczelné udvariasan fogadott, jól emlékezett az üvegbotra, mondta, hogy a környező fiúk irigyelték Dénestől. Megszánta őket, s amikor a fia nem volt ott-hon, kölcsönadta nekik. A horgászbot később elkeveredett, a gyerekek nem vitték vissza. Kértem az asszonyt, nézzen utána, hátha valamelyik fiú feledékenységéből tartotta magánál. Megígérte... Körülbelül fél év múlva újra felkerestem, de üres kézzel jöttem el tőle. Az volt az érzésem, hogy nem mondott igazat. Az üvegbot már az első alkalomkor is megvolt, csak hitegetett. De lehet, hogy a látogatásom után dugta el, talán a fiának emlékül. Ki tudja?... Szóval te még most is reménykedsz, hogy náluk megtalálsz?

Pintér Géza nem válaszolt azonnal, felkelt az asztaltól, és az ablakhoz lépett. A szemközti öreg ház falát domborművek díszítették. A férfi akaratlanul is a magyar történelemre gondolt, legendás királyok nevei jutottak eszébe. Gimnáziumi tanulmányait igyekezett feleleveníteni, de nagynénje lehangoló beszámolója minduntalan az üvegbotra terelte gondolatait... Hirtelen hátrafordult.

– Addig nem repülök vissza Párizsba, míg Dénessel nem találkoztam!

3.

Virágzó olajfák illata úszott a levegőben. Reggelenként, szélcsendes időben az aszföldi ház dolgozószobája is megtelt vele. Venczel Dénes a virágzás időszakában egy-két oldallal minden nap túlteljesítette a megszokott terjedelmet.

Nemrég egy képes hetilap szerkesztője novellát kért tőle. Regényírás közben vonakodva vállalt különmunkát, de a mostani megrendelésre habozás nélkül igennel felelt. Tegnap, amikor hazaérkezett, jóformán készen állt fejében a történet. Ma hajnalban nem ment ki horgászni, amint felébredt, írni kezdett. Később átolvasta a szöveget. A bekezdés kísértetiesen egyezett az elmúlt napok eseményeivel. Kilenc óráig dolgozott a novellán, aztán Veszprémbe autózott. Dél körül jött haza. Világoskék Volkswagen parkolt a kapu előtt. Mérgelődött, hogy elállták a bejáratot.

Pintér Géza a diófa árnyékában várakozott. Az író nem ismerte meg gyermekkori barátját. Amaz bemutatkozott. Az udvaron ültek le.

– Először a régi háznál kerestelek... – Beszélgetésük során az üvegbot is szóba került. Pintér Gézának remegett a hangja. – Ha meglenne, örömmel vinném Franciaországba. Apámra emlékeztetne. – A bélyegekről hallgatott.

Venczel Dénes a ház végében álló deszkabódéhoz vezette. Körbemutatott a helyiségen.

– Ez a műhelyem, tavasztól őszig itt barkácsolgatók. – Az egyik polcnál elidőzött. – Ezen tartom a horgászfelszerelést... Emitt pedig a botjaim sorakoznak.

Pintér Géza izgatottan fürkészte az egymás mellé rakott botokat. Ha tehetné, átnyalábolná az összeset. Hátát csípős verejték lepte el, a szíve zakatolt.

Venczel Dénes a férfi reszkető kezére pillantott.

– Ez volt apádé – mondta, s a vékony, vajsárga üvegbotot kiemelte a többi közül. Pintér Géza mohón kapott utána.

– Igazán nekem adod? – kérdezte kételkedve.

– Elviheted. De utoljára még hadd horgásszam vele. Holnap kimegyünk a fél-szigetre.

Pintér Géza ezen az éjszakán csak percekre hunyta le a szemét, elbóbiskolt és felriadt. Gyakran pillantott az órájára, a csigalassúsággal múló idő ingerültté tette. Fél doboz cigarettát szívott el. Végre egy óra lett! Felöltözött, összekapkodta holmiját és kiosont a házból. Lefekvéskor határozta el, hogy éjjel megszökik és magával viszi az üvegbotot. Okosabb, ha kereket old, Dénes gyanút foghat, meggondolhatja magát. Mire felfedezi a távozását, ő már Pesten lesz.

Az égen csillagok ragyogtak, magasan a falu felett repülőgép búgott. A férfi a deszkabódééhoz lopódzott. Idegesen kotorászott a zsebében, a kulcsot kereste. Halkan, olajozottan nyílt a zár. Felkattintotta az öngyújtóját, és beljebb lépett. A bot a helyén volt. Kettévette, hogy beférjen a kocsiba, aztán visszacsukta az ajtót és kifelé indult az udvarból. A Volkswagent tegnap este az utcán hagyta. Nem akarta beindítani, Dénest a motorberregés felverné álmából. Szerencséjére az utca enyhén a templom felé lejtett, kiengedte a keziféket és megtolta a kocsit, aztán beugrott az ülésre. A Volkswagen lendületbe jött és eltávolodott a ház elől.

4.

A rádió melódiakoktelt sugárzott.

Venczel Dénes a tornácon reggelizett. Először két személyre terített, de amikor meggyőződött róla, hogy Pintér Géza elmenekült az üvegbottal, leszedte a feleslegessé váló terítéket. Evés után elmosogatott, majd átballagott a dolgozószobába. Egy kis alakú celofántasakból három bélyeget rázott az asztalra. Elrendezte őket. Mindegyik arcképet ábrázolt. Amikor tegnapelőtt a Balaton-parti házból hazaérkezett, átvizsgálta az üvegbotot. Az alsó toldóhévely pontatlanul illeszkedett a bot szárához. Nekiállt, hogy megjavítsa. Ekkor pillantotta meg a csövön a forrasztást. A rejtékhelyet sárgaréz lapocskával zárták le. Venczel Dénes nem értett a bélyegekhez, de azt sejtette, hogy ez a három nem ok nélkül került ide. Tegnap a szakértő héjtjegyű számot mondott neki Veszprémben. Két napon át vívódott, nem tudta, mit kezdjen a bélyegekkel, ő csak az üvegbotot kapta ajándékba. Most, hogy Pintér Géza ellopta tőle, már nem gondolkodott a megoldáson.

Ősszel, amikor szülővárosában felavatták az új könyvtárat, ő is ott szorongott az ünneplők karéjában. Figyelmesen hallgatta az országgyűlési képviselő szavait, de nem várta meg, míg az adományozók nevét említi. Észrevétlenül, mintha ott sem lett volna, kisétált az épületből.

Gaál Antal

TAO 240.

(a kapcsolatokról)

csak teremtmény vagy
ezáltal kiszolgáltatott
isten kezében összemorzsolódó

a deklarált fensőbb akarat
hozzáhazudott szabadságoddal
ellehetetlenít

az ember manapság csak rombol
hagyd ki ebből
megálmodott istenedet

nincs rád szüksége

TAO 261.

(fölldozva)

ez a három szoba itt az életterem
én döntöm el hogy mi marad
s mit dobok ki ha jön a lomtalanítás

mostanság új csak könyv érkezik
s egyre fogynak a furcsa régi holmik
megdőbbent a sok fölösleges körülöttem

ahogy csupaszodik a tér tisztul a világ
már értem hogy mi miért van s ha kell
ellátok mellette ahová régebben soha

így fogyok én is lassan
a következő lomtalanításig
megis egyre erősebbnek érzem magam

Mintha naplóból

Ma is hétvégére jött meg a vihar, nyaralók panaszkodására, de nekem oly mindegy! Tépi-szagatja a szél a bevont napernyőlelógó, csíkos szélét s a muskátlis cserepeket is az ablak párkányáról az erkély kövére állítottam, megóvni őket egy szaltó mortále-tól. Az esti lámpafénynél itt bent kellemes, csak a süvítő hang járja körbe az ablakot, s figyelmeztet: kapaszkodjak meg jól, mert egyszer csak valami történik, és jobb, ha akkor nem fogok meglepődni.

Laczkó András

Krizmanics Ágnes virágai között

1940-ben Cs. Szabó László író meglátogatta Balatonlellén Iványi-Grünwald Bélát tópart közeli műtermében. Arról beszélgettek, hogy a líra (az irodalom) mennyire ártott a festészetnek. Az eszmecsere azzal zárult, megegyeztek abban: ha az Arno-völgy illik a firenzei Madonnák mögé, akkor a magyar festő képén helye van a Balatonnak.

Iványi Grünwald műtermétől nem messzire volt Kandó László villája, ahol 1950-ig számos festmény készült. Amikor az épület gazdátlanra vált, akkor Farkas Ferenc zeneszerző kapta meg nyári lakként.

Ezeknek a tényeknek nyilván szerepe volt abban, hogy a század- és az ezredfordulótól Balatonlellére a „művészetek városa” szintagmával hívják és fogadják a vendégeket.

A fogalomba („művészetek városa”) nyilván beleillik Krizmanics Ágnes festői és grafikai munkássága is. Nincsen ugyan látogatható műterme, nincs állandó kiállítása, de aki eljut a Tompa Mihály utcai házába: valóságosan és képletesen egyaránt sétálhat kertjeiben, nézelődhet virágai között.

1. Krizmanics Ágnes kertjei

Aki látta, s emlékezik Rippl-Rónai József 1907-ben készült festményére, *A körtvélyesi kastély*-ra, tudja, hogy azon a növények a dominánsak. Fű, virágok, dísznövények, fák. A kastélyépület ugyan középpontba került, de alig látszik belőle valami, csupán a színellentét, a sötétebb zöld mellett világító fehér vonzza a tekintetet. A kert ábrázolása fontosabb volt a Mesternek. A virágok és fák itt elsődlegesen a természetet jelentik, s csak másodlagosan sugároznak élményt, a szépségét.

Társítsuk ehhez hozzá, hogy a reneszánsz művészet óta a virág harmadik jelentéstartalmat is kapott: kifejezi a múlhatatlannak tartott-vélt érzelmeket is. Nem véletlen, hogy Petrarca szonettjeit jól ismerő Balassi Bálint virággal azonosítja Júliát (Losonczy Annát), s képletesen rózsával küld neki üzenetet még Lengyelországból is. Olvassunk csak bele *A darvaknak szól* című költeményébe:

Mint mezők virággal, tündököljék sok jókkal,
 áldja mindennel őtet;
 Nyomán is tavasszal teremjen rózsaszál,
 s keserüljön engemet.

Ezeket a szóban távoli példákat nem a minden mindennel összefügg szel-lemtörténeti alapelve miatt említettem, hanem azért, mert a virág- és a famotívumok hármassal ott vannak Krizmanics Ágnes kertjeiben is. Azért a többes szám, mert Balatonlellén, a Tompa Mihály utcában (véletlenszerű irodalmi elem) látható a valóságos kert sokféle virággal és magasra nőtt fákkal, szőlővel és kis halastóval. Nap nap után művelni kell, érzékelni a változásokat, a fényben alakuló színeket.

Szinte már közhelyszerűen hivatkozunk arra, hogy a somogyi festők koloristák. Ezt tanulmányokban és sok-sok versben magyarázta Takáts Gyula költő, a Somogy Megyei Múzeumok hajdani igazgatója. Verseiből idézek néhány, színnel összefüggő szókapcsolatot: vörhenyes cserjék, som piros bogyoí, zöld küllő, opálos víz. Az utolsó szóval a Balatonnál vagyunk. Takáts például *Zöld sás a könyvbe* című versében így látta a színellentétet:

Zöld sás a könyvbe.
Kék fény a vízre.
Fehéren villog
A felhők inge.

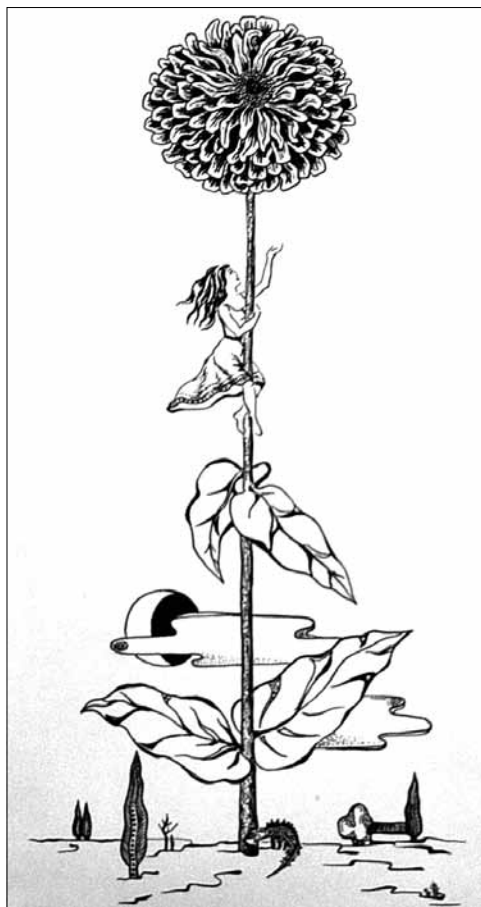

Krizmanics Ágnes: Útszéli kereszt

A virágok, a fák s a teljes természet nem függetleníthetők a színektől és a formáktól; az impresszionisták (s némiképp az expresszionisták) igen jól tudták ezt. Amikor Claude Monet 1889-ben kiállított a Georges Petit-galériában, barátja, a művészetértő Octave Mirbeau ezt írta róla:

„A művészet eltűnik, hogy úgy mondjuk, elhalványul... csupán az eleven természet áll velünk szemben, amelyet ez a bámulatos művészet meghódított és megszelídített... ebben a bolygómozgások törvényeinek engedelmeskedő életben a szeretet meleg leheletével és az öröm hullámaival az álom szárnyai csapkodnak, az álom énekel és búvöl el bennünket.”

Amennyiben az *álom* szót a képzelettel helyettesítjük, már értelmezhetjük

Krizmanics Ágnes: Vágyódó

is a Krizmanics Ágnes által teremtett világot: képein a természettel nézünk szembe (íriszek, tulipánok, pipacsok, liliomok, fák), de az alkotói képzelettel átalakítottan. Ez lehet formai, de erőteljesebben a színek változnak. E tekintetben az alkotói képzelet szinte határtalan variációk területére ért. Igaz, a pipacsról a szemlélő nehezen képzelni el, hogy az ne piros legyen, viszont az íriszeknél, tulipánoknál, liliomoknál már – mondhatni – szabad a pálya, rózsaszín, kék, fehér, sárga egyaránt van.

A virágoknál említett jelentéstöbbletet a színek is megkapták; a Krizmanics Ágnes képein domináló kék hideg, kemény, elutasító. Félreértések elkerülésére tegyük hozzá: a színelmélet- és magyarázat történelmi kategória. Azaz, korszakonként mást és mást láttak meg egy-egy színben. A barokk eposzt író Gyöngyösi Istvánnak például a sárga a kedves színe, mert az emberséget azzal fejezheti ki leginkább. Manapság viszont az irigység jut eszébe az embernek. Azt nem hiszem, hogy Krizmanics Ágnes sárga tulipánjaira tekintve bárki

az említett fogalomra gondolna, inkább egy színskála összhangjára, együttthatására.

A fák mellett sem mehetünk el szemlélődés, gondolkodás nélkül. Koronázat nincs, az elvékonyodó törzs, illetve ágak visszahajlanak. Emlékezhetünk, a *Magányos cédrus* elemzői kiderítették, hogy a törzsforma, az elnyúló, vékony ágak a Csontváryban feszülő indulatok, forrongó érzések miatt alakultak így. A párhuzamra való halvány célzás nélkül is bizton állítható, hogy legbelül Krizmanics Ágnes is érzett már egymással ellentétes hevületeket, s azok képi megjelenítései az árván álló, pusztuló, rőtbarna fái.

Virágok, fák, virágcsendéletek az „eleven természet” egységes üzenetei – az alkotói egyéniségen átszűrve. Hiányozhat ebből az ember? Sokan gondolták már

úgy, igen. Krizmanics Ágnes pedig akként gondolta, hogy az örökmozgásban helye van az embernek, jelesül a NŐNEK. Éva, az örök nő, Madách Imre drámai költeménye szerint „kevercse” a jónak és rossznak (lásd IX. szín). A nem iránt annyi elfogultság volt Krizmanics Ágnesben, hogy triptichonján a szépséget és a jóságot emelte ki. A másik oldal leképezéseit a férfiakra hagyta...

Huszonöt évvel ezelőtt láttam először Krizmanics Ágnes néhány grafikáját, s azután nemrégiben. Úgy tapasztaltam, művészi elgondolásait folyamatosan változtatta, alakította a gyorsuló időhöz. Pantha rhei! Az idő halad leggyorsabban, ehhez alkalmazkodnia kell, hogy az oeuvre kialakuljon.

Eddig jutva – ha képletesen is – lépünk be Krizmanics Ágnes kertjeibe!

2. *Krizmanics Ágnes virágai*

Krizmanics Ágnes fantázia-képzelet teremtette virágaihoz kertjén át vezet az út. Szó szerint. Hiszen, aki rózsaszín, kék, sárga, piros virágait a táblaképeken látni kívánja, a kerten át, haladva jut azokhoz.

„Minden megvolt a valóságban, de nem így” – mondja útbaigazítóként a festőművész-grafikus.

Igen, sokan leírták már: a valóság az alkotó számára indító-röptető pálya, de, hogy meddig – hova jut el, a szüve-
rén, belső világától függ.

S arról sem feledkezhetünk meg, hogy nemcsak a természeti, hanem a másodlagos(nak nevezett) élmény is fontos. Mondjuk, egy költemény. Aki-
nek volt a kezében, s netalán még olvas-
ta is Gizella Lukács *Gondolatok* című, 1999-ben megjelent kötetét, a borítón láthatott egy kiszínezett Krizmanics-grafikát. Kalappal eltakart arcú nőalak bal kezében virágcsokrot tart, ellen-
pontjaként – mintha – hanyatt esett székel-
y kopjafák. A címlap bal és jobb oldalát két sárga virág köti össze. Ha

Krizmanics Ágnes: Legényrósák

csak a jobb oldali hosszúsoknyás hölgyre figyelünk, akkor az asszociatív képesség máris jelzi, hogy száz év előtt Rippl-Rónai József Rodenbach *Les Vierges (A Szűzek)* című költeményéhez ugyancsak kalap takarta arccal, hosszú ruhában, virággal sétáló hölgyet rajzolt. Erre mondta az objektív idealizmust követő német filozófus: a (művészet)történet ismétli önmagát. Lefordítva: ugyanaz a téma, hasonló tárgyak s szereplők bárhol és bármikor előfordulhatnak.

S máris cáfolnia kell a kritikusnak önmagát. Krizmanics Ágnes virágai és nőalakja nem véletlenül és nem is a meghatározottság miatt kerültek a tengerentúli kortárs magyar költészetet, pontosabban egyik alkotóját bemutató kötet borítójára. A szerző, Gizella Lukács, aki 1973-tól a kanadai Ontario tartományban él, kérte a grafikákat Krizmanics Ágnestől. A szerkesztő és kiadó szerint: „A kötetet a Magyarországon élő Fehérné Krizmanics Ágnes művészi illusztrációi teszik még gazdagabbá.”

Magyaros motívumokkal: fákkal, virágokkal. *Legényrósák* című grafikája Gizella Lukács *Sírnak a virágok* című tizenkét soros versezete mellé került. A lírai alaphang: a virág örömet és bánatot (szomorúságot) egyaránt közvetít. Ezt a rajzon az ágaskodó szárok és a lent visszahajló levelek pontosan jelzik. Illő idézni a verset, hiszen kevesebben ismerhetik, mint a grafikát, vagy annak képe is áttett variánsait.

A *Sírnak a virágok* tizenkét sora:

Sírnak a virágok, bánatkönnyet ejtve.
 Miért van, hogy annyi megy a temetőbe?
 Sírhalmot takarva, koszorúba fonva.
 Sok csalódott szívnek fájdalmat okozva.
 A virág feladata boldogságot látni.
 Könnyet csak örömtől lehullani várni.
 Elégedett, vidám arcokat ha látnak.
 A virágnak ezzel örömet okoznak.
 Hamarabb hervad a bánatos virág.
 Szirma elgyengülve, pihenni vágy.
 Színe megfakulva, feladva a harcot,
 Szép fejét lehajtva, alszik hosszú álmot.

A versben a színek változása igencsak fontos. S jól megnézve Krizmanics Ágnes itt kiállított táblaképeit, ugyanezt tapasztaljuk: a koloritás az egyik lényeges kifejezőeszköz számára. Gizella Lukács *Őszi szerelem* című nyolcsorosában „barnuló-sárga” fákról írt. A két színt minden néző láthatja a festményeken.

Tegyük hozzá, hogy a késő barokk színelmélete szerint (amivel azonosult a ma-

gyar eposzköltő, Gyöngyösi István is) a sárga a legjobb szín, vitalitást, örömet, szép jövődöt fejezett ki. Viszonyítva a Krizmanics-képek sötétebb árnyalataihoz, megállapítható, hogy a festőnő művein nem cáfolja a barokk esztéták színelméletét.

A koloritás a Balaton melléki művészek számára kikerülhetetlen. S amennyiben olyan szerencsések, hogy eljutnak a Mediterránumba, akkor még inkább bizonyossá válik számukra, hogy a nap, a szín, a világosság, a tenger mennyi-mennyi leképezni valót kínál. Valóság és képzelet, realitás és fantázia ütközik akkor, ha valaki oly szerencsés, hogy eljut Attikába vagy Aphrodité (Vénusz) szigetére, Ciprusra. Krizmanics Ágnesnek lehetővé tette a jó sors, hogy Ciprusról nézzen a Földközi-tengerre, hogy közelről lássa a kétféle kultúra jelenlétét ott. Őt mégis a görög ortodox templomok s a közelükben lévő fák „fogták” meg. Ezt láthatjuk a Ciprus I. és Ciprus III. képein.

Miként a költő–műfordító–polihisztor Papp Árpádot is, aki az ottani irodalom–művészet–tudomány egyik avatott hazai közvetítője volt. S az északi partról nézte a Balaton környékét, amíg az alkotó, képzőművészetet gyakorló Krizmanics Ágnes délről tekintett Szepezd és Badacsony irányába. Hogy a nap, a víz, a levegő villódzásaiból kialakítsa a maga színvilágát, formanyelvét.

Csaknem harminc éve írta a Képzőművészeti Világhéten Szerencsen rendezett kiállítása meghívóján vallomásértékű sorait: „Balatonlellén élek és dolgozom. A körülöttem lévő természet vonz, innen meríték témát. Elsősorban fákat rajzolok. Ezekbe helyezem ugyanazokat az érzéseket, amik az emberekben megvannak...”

Fák virágok nélkül nincsenek. Ágaikon vagy törzsük mellett-alatt ott vannak a szépség hordozói. Emlékeket, érzelmeket idéznek egyben. Amit Gizella Lukács szavakkal, azt Krizmanics Ágnes ecsettel fejezett ki. A *kikirics* című versében írta a költőnő:

Most nyít a kikirics. Fehér, lila, sárga.
Bólint az új tavasz, sok szépet kívánva.
Megint élet költözik minden fűbe, fába.
Ezernyi virág lesz a tavaszi kosárba.

Fehér, lila, sárga – ismételnénk a vers szavait, és tehetnénk hozzá a kéket, barnát, pirosat, a zöld árnyalatait. Merthogy a világ Balaton melléki szelete bőséggel kínálja az érzékeny szemnek a színvariációkat.

S hogy ez mennyire fontos, lényeges az alkotónak, azt bizonyította – másokkal együtt – Bernáth Aurél. Ő ábrahámhegyi pillanatait képen és szóban egyaránt megörökítette. *Csendélet* című képéről Bernáth Aurél maga írta:

Kívül koromsötét, belül meleg okker
és rózsaszín a világ.
Odább egy csillag-asztalon a hegedű pihen.
Léte jogát most perli éppen
a kinti éjszakával szemben.

A versrészletek és hivatkozások bizonyítják, hogy Krizmanics Ágnes ugyanúgy vallja a Múzsák testvériségét, amint minden somogyi festő és író. Sugárzik ez a táblaképeiről. S ezt tizenöt évvel ezelőtt Szerencsen már észrevette ottani tárlatának egyik látogatója. Idézem szavait:

„A virág kinyílik, az érzelem születik, a költészet íródik, a grafika, a festészet szintén vele születik...”

Tekintsünk el a fogalmazás nehézkességétől, s figyeljünk arra a magra, amire Martyn Ferenc mester is rámutatott Pécsen: a kilenc Múza mindegyike más, de eltéphetetlen szálak kötik össze őket.

A szálak eltéphetetlenek, de kérdés, hogy segítik-e így az alkotót előbbrejutásában? A siker, az elismertség felé? E téren Krizmanics Ágnes negyed évszázadnál hosszabb festői-grafikus pályája azt igazolja, a mű, az oeuvre kevés. Hetven kiállításon szerepelt eddig, ebből egyéni tárlata huszonnégy. De sem a város, ahol él, sem a megye nem ismerte el munkásságát.

A művész nem a díjért dolgozik. Viszont, aki megnézte Krizmanics Ágnes táblaképeit, gondolhat arra, a műkritikusok, esztéták méltatlanul hagyták figyelmen kívül alkotásait.

Virágai ettől függetlenül nyíltak és bimbóznak majd a jövőben.

Németh István Péter

3 tapolcai séta

I.

Először lépdeltem feléd számlálva hársfa-társakat
Az őszben, hogy bátorítsanak.
Lombjaikat bárhogyan aranyozták,
Levetköztek, mire odaértem hozzád.
Már visz a lábam, néznem sincs mit széjjel,
Őszi nap van-e vagy karácsony éjjel.
Minden tócsában csillag világol ez útra,
S olyan könnyű a hűség, cipóm is tudja.

Glóriás utcalámpák alatt
Árnyékom követ, majd előreszalad
Házatok felé, ahol vársz már,
S mintha a falak mögött is látszanál,
Angyal röppen be egészen vasalódig –
Üdvözlne, de a csöndben csak meghatódik.

II.

Az utcákon, ahol hazafelé megyek,
Néhány kutya tutol csak egyet-egyed.
Most még nem hallani a járdán ömölve szét
Harangszót. Hajnali fényben sok üvegcserep.
Lőn pocséta-tükre esőtől a minap
Uticalámpák csüggedt glóriáinak.
Tűztövis bokorban olykor láng-alkonyat,
S hozzád gyalogoltam, járt ki pesti vonat.

Megszámlálhattam vón' karácsonyfáitok
Künnről sem haragvón – előtted nem titok.
Ha majd egy akác nyit! Az lehet itt enyim,
Átölelem ám, mint, jaj!, Szergej Jeszenyin.
De szólj rám viháncért, hisz nem vagyok magam,
Mosolyodba járnék bár folyvást hangtalan,
S hol Téged vártalak; a Kistónál, jobbra
Zöldhajú fűz alatt Gabriella szobra.

Hát bronzba öntetett férjura poéta
Is – Köröttük veled verssé vált a séta.
Hazának is ma, lásd, 47 éve
Hívlak, mint havazást októberhez érve.
Ki más várna ott? Nem jött hó. Se álom.
Kap fehér huzatot rétszín hálósákom.

III.

Napi örömem hát megint lett:
Tőkékről kórészta bilinget.
Arany szőlőszemek októberi
Fényben holt apám hús ujjbegyei.

Mást nem is fogadok semmiképp
El. Tán gyerektenyérből gesztenyét?
Vagy párat még a fasorban kipp-kopp –
Sétám végére éppen három pontot...

Miklósi-Sikes Csaba

Kisfaludy Sándor balatoni emlékezete

A XIX. század magyar irodalomtörténete azzal kezdődött, hogy 1801 júliusában a szerző nevének feltüntetése nélkül megjelent korszakos jelentőségű műve, *A kesergő szerelem*. Sem azelőtt, sem azóta ilyen általános sikere nem volt hazai könyvnek, állapítja meg Fenyő István a Kisfaludy-életmű kiváló ismerője. 1807-ben napvilágot látott a mű második része *A boldog szerelem* címmel. A költő kilépve az ismeretlenségből, a két önálló művet *Himfy szerelmei* címmel egységes, nagy lírai regénnyé egyesítette. Kisfaludy ezzel az ország ünnepeit költőjévé vált. Sikereit és hírnevét tovább fokozta az egymás után megjelenő, hajdankorban játszódó verses történeteivel (Csobánc, Tátika, Somló, Szigliget stb.), amelyeket regéknek nevezett. 1810 után több, a magyar nemességet dicsőítő drámát írt (Hunyadi János, Kun László, A Dárday-ház, Bánk stb.).

Hogy miben rejlik sikereinek titka? A szó legszorosabb értelmében vett népnyelven írt első verseskötete egy olyan időszakban jelent meg, amikor az egyház nyelve a latin, az államé a német volt. Kisfaludy magyar nyelven írt, az addig általában tabuként kezelt témával, a szerelemmel foglalkozó lírája revelációként hatott a hölgyek taborára, míg regéiben és drámáiban a nemzeti múlt dicső tetteinek megidézésével a férfiak lelkét célozta meg. Hegedűs Géza irodalomtörténész szerint „a XIX. század első két évtizedében nem volt ismertebb, népszerűbb és nagyobbra tartott magyar költő Kisfaludy Sándornál”.

Irodalmi sikereinek csúcspontján, az 1820-as évek elején, Kisfaludy közel ötvenéves megállapodott házasember, aki sümegi szülőházában az írás mellett birtokain gazdálkodott. Sümeg légvonalban mindössze tíz km-re fekszik a magyar tengertől, tiszta időben a város felett magasodó várból jól látható a tó víztükre. A költő ezer szállal kötődött a Balaton vidékéhez, melynek szépségeit számos versében és regéjében leírta. Életének jelentősebb történéseit kiemelve: Badacsonyan bontakozott ki élete nagy szerelme, ugyanitt szőlőbirtokkal is rendelkezett, rendszeresen megfordult Keszthelyen, ahol – többek között – a Festetics gróf által kezdeményezett helikoni találkozójales vendégei közé tartozott, míg Balatonfüreden nevéhez kötődik az első dunántúli kőszínház megvalósítása. A „Balaton költője”-ként is ismert Kisfaludy Sándor emlékét napjainkig ápolják: emléktáblák, szobrok, a nevét viselő utcák, terek és sétányok igazolják az utókor háláját. Nevére keresztelték a Balaton első gőzösét, a badacsonyi présház ma irodalmi emlékmúzeum.

Változatos élete Sümegről anyai nagyszüleinek, a Sándorffyak házából indult (1772. szept. 2-án született). Hatéves korában családjával a Kisfaludyak birtokára, Tétre költözött. Középiskoláit Győrben, jogot Pozsonyban tanult 1788–1791

között, majd a katonai pályát választotta. 1792-ben belépett a székelyföldi Etéden állomásozó Nádor huszárezredbe, 1793-tól 1796-ig a bécsi testőrség tagja volt. A jóképű, szálas termetű, életvidám hadnagy a Bécsben eltöltött évek alatt franciául, olaszul tanult, de nem vetette meg a mulatozást, a könnyed életet, a nők szerelmét sem. 1795 őszén hazalátogatott. A Vas megyei Hosszúfalun tett rokonlátogatás alkalmával, a Rosty családnál megismerkedett távoli rokonával, mezőszegedi Szegedy Ignác Vas megyei alispán húszesztendő, *„szép és okos, nemes göggel, de földi jókkal is megáldott... a Sanct Pölteni Orsolyák zárdájában nevelkedett”* Róza nevű leányával. A két fiatal egymás iránt kibontakozó érzelmeinek köszönhető, hogy a testőrtiszt meghívást kapott arra a **badacsonyi szüretre** (szeptember 23-án), amely a Kisfaludy-életregény nagy jelenetét eredményezte. Volt benne zene, tánc, mulatás, epekedő pillantások között a holdvilágos Balatonon rendezett éjszakai csónakázás, esti séták Tomajtól Tördemicig, szigligeti hintózás, ez utóbbról később a költő azt írta: *„ily szépet nem terme még a magyar vad föld és ég”*. Jó szolgálatot tett az Amatius-hegedű is, Lavotta kesergőjét játszotta Rózának. Zárójelenetként Kisfaludy szerelmi vallomása is elhangzott, amelyre Róza *„sem igent, sem nemet”* jelentő választ adott. Nem véletlenül írta később: *„Édes kínos emlékezet, / Ah, Badacsony szürete! / Mulatságos gyülekezet, / Te rabságom kezdete! / Ott tudtam meg ki légyen Ő, / S mi legyen a szerelem!”* utalva a történetekre. A szüret eseményeivel számos jeles magyar irodalomtörténész foglalkozott. Császár Elemér 1910-ben azt írta, hogy Kisfaludy számára *„a szüret volt legszebb, legpoétikusabb emléke egész életének”*. Fenyő István úgy véli az itt szerzett benyomások révén *„elplántálódott benne egy sajátos, derű és ború alapszíneiből összevetődött, a romantika felé mutató érzelmiség, mely alapja, kiindulópontja lett későbbi regeihetének”*, míg Praznovszky Mihály megállapítása szerint *„Szegedy Róza tartózkodó viselkedése azoknak a Bécsből érkező híreknek volt köszönhető, amelyek Kisfaludy szerelmi kalandjairól szóltak”*. Az utóbbi évek kutatásai révén sikerült tisztázni annak a napjainkban talán leghíresebb Balaton-felvidéki présház építéstörténetét, ahol a fentiekben lezajlott szüretnek is helyt adott. A Zala Megyei Levéltár gyűjteményében bukkantam rá egy 78 oldalas vagyoneletrára (Conscriptio...), melyet Szegedy Ignác 1796. szeptember 16-án történt elhalálózását követően állítottak össze, ahol – többek között – részletesen szólnak az 1795 és 1796 között, késő barokk stílusjegyeket viselő présház munkálatairól, az ott dolgozó sümegi és tapolcai mesteremberekről, illetve az elkészült épület berendezéséről is. Az iratokból kiderül, hogy a Kisfaludy életében oly jelentős szüreti események egybeestek az építkezés megkezdésével.

Öt év múlva Kisfaludy újabb kapcsolatot épített ki a balatoni tájjal, amikor házassága után, 1800-ban megvásárolta a Szegedy-birtok közvetlen szomszédságában a máig nevét viselő **szőlőhegyet**, rajta egy egyszerű bazaltkőből rakott, nád-

fedeles parasztpincével. Kalmár László kutatásaiból tudjuk, hogy a költő ezt az épületet alakította át, s amelyről Eötvös Károly 1900-ban azt írta: „*Kisded hajlék kis szobákkal, kis ablakokkal... A sajtóház ajtaja az udvarról a ház közepén nyílik, s a sajtóháztól jobbra a lakóosztály, amely egykor egy kis dolgozószobából s egy hálószobából állott*”. Ezt a házat vincellér lakásaként használták, mivel Kisfaludy házassága alatt a Szegedy házban lakott, s itt született regéinek jó része is.

A badacsonyi szüret és a szőlőbirtok megvásárlása között eltelt öt év Kisfaludy életének talán legzaklatottabb időszakát jelenti. Visszatérve Bécsbe, nézeteltérése támadt a testőrség időközben kinevezett parancsnokával, báró Splényi Mihállyal, minek következtében áthelyezték Milánóba. Napóleon hadai hamarosan (1796. június 29.) elfoglalták a várost, ami Kisfaludy számára három hónapos franciaországi hadifogságot jelentett. 1796 késő őszén szabadult, főhadnagyi rangban számos ütközetben vett részt, mígnem 1799-ben megvált a hadseregtől, és hazatért. 1800. január 20-án, megannyi hazaírt szerelmes sor után feleségül vette Szegedy Rózát (formai problémák miatt május 17-én újra esküdtek). Előbb Ötvösön, a Szegedy család birtokán, majd öt éven át Kámban laktak, mígnem 1805-ben átköltöztek a költő nagyszüleitől örökölt sümegi házba. Kisfaludy Sándor ekkor már ismert közéleti ember volt. 1803-tól mint zalai táblabíró rendszeresen jelen volt a vármegyei közgyűléseken, az 1809. évi utolsó nemesi felkelés lelkes támogatója, a főparancsnoki tisztelet ellátó József nádor szárnysegédjeként annak aktív résztvevője volt. Irodalmi pályája is magasan szárnyalt, bár Kazinczy 1809 derekán az *Annalen der Literatur* hasábjain megfogalmazott Himfy-bírálatával kettejük viszonyában sokéves szakítást, alaptevő törést eredményezett. Vitájuk, melyben a világnézeti különbségek a nyelvújítás két frontjának kialakulásához vezetett, országos méreteket öltött. Kazinczyék lényegében az irodalmi újjászületés révén a kibontakozó polgárisodás diadalát kívánták elérni, vallva, hogy az írónak szabadságában áll új szavak alkotása, hogy a nyelvet szebbé, kifejezőbbé tegye, alkalmassá az új ismeretek befogadására. Ezzel szemben Kisfaludy és pártolói számára az irodalom – a rendi konzervatizmus keretei között – olyan hazafias tevékenységet jelentett, amelynek bírálata, számukra erkölcsstelen cselekedetté tette ezt a fajta esztétikai objektivitást.

Ilyen viszonyok között került sor az első Keszthelyi Helikon találkozóra. Ennek kezdeményezője a kultúrát, művészeteket pártoló Festetics György gróf (1755–1819) volt, aki 1817. február 12-én, az uralkodó születésnapjára összehívta az ismertebb dunántúli írókat, élükön – Szegedy Róza révén a gróf családjával rokonságban levő – Kisfaludy Sándorral. A sümegi költő támogatói között meghívást kapott Pázmándi Horvát Endre költő, római katolikus plébános, Ruszek József bölcséleti és nyelvészeti író, veszprémi kanonok, a Malvina álnéven közlő Dukai Takács Judit, illetve Kazinczy két dunántúli híve, Berzsenyi Dániel és Pálóczi

Horváth Ádám. A két tábor között kibontakozott viták csak tovább mélyítették a nyelvújítás körül fennálló ellentéteket. Kisfaludyék, maguk mögött tudva Festetics támogatását, az ortológia szervezeti erősítését, illetve a megkérdőjelezhetetlen tekintélynek örvendő grófon keresztül Kazinczy nézeteit igyekeztek háttérbe szorítani. Kisfaludy, Ruszek és Festetics hevesen támadták a széphalmi író, elsősorban azért, mert „aki a magyar írókat kedvezőtlenül bírálja a külföld előtt, az megsérti a méltóságot”. Leghevesebben Berzsenyi védte Kazinczy álláspontját, később a Széphalomra írt levelében részletesen beszámolt az itt lezajlott vitáról, melynek azt lett az eredménye, hogy Kisfaludy annyira megorrolt Berzsenyire, hogy búcsú nélkül távozott. A helikoni ünnepségeket 1819-ig még öt alkalommal rendezték meg, kezdeményezői azonban nem tudták elérni általa a hazai ortológus-centrum kiépítését, holott a Tudományos Gyűjtemény hasábjain még éveken át folytatódott a két tábor közötti polémia, mígnem Pápay Sámuel közvetítésével Kisfaludy kibékült az immár kompromisszumra hajló Kazinczyval, aki 1819-ben megjelent *Ortológus és neológus nálunk és más nemzeteknél* című tanulmányában az addigakkal szemben egy jóval mérsékeltebb álláspontot képviselt.

A helikoni találkozók eseményeivel utóbb számtalan cikk, tanulmány foglalkozott, annak irodalmi hatását kutatók sora részletesen elemezte, ami értelemszerűen hozzájárult a dunántúli írók – köztük Kisfaludy Sándor – kultuszának ápolásához. 1921-ben Keszthely méltó emléket állított az egykori eseményeknek, amikor a városi parkban oszlopokon álló kupolás Helikon emlékművet emelt.

Ezekben az években Kisfaludy felfelé ívelő írói, illetve közéleti pályája még töretlenebb bizonyult. Nyarait legfőképp badacsonyi birtokán töltötte, s ekkor rendszeresen látogatta a fürdőzők által közkedvelt Füredet is. Vas Gereben szerint „1810 után minden évben pontosan megjelent a barátságos helyen”, ahol a közös irodalmi nézeteket valló írókkal, illetve az irodalmat kedvelő fürdővendégekkel találkozott, akik őt szellemi vezérüknek tekintettek. Talán az sem véletlen, hogy egyik írói álnevét is innen vette, amikor a Tudományos Gyűjteményben általa közreadott Kazinczy-ellenes írását Füredi Vidra álnéven publikálta. 1820-ban a Marcibányi Intézet 400 Ft-os díjjal jutalmazta „Regéit”, amit egy magyar zsebkönyv megalapítására ajánlott fel. Ennek következtében indult meg öccsének, Károlynak szerkesztésében az *Auróra* 1822-ben. A nádor meghívására részt vett 1828 telén a Tudós Társaság (MTA) szabályzatát előkészítő bizottság működésében, 1830. november 17-én pedig az akadémiai igazgatóság által a nyelv- és széptudományok osztályába vidéki első rendes taggá nevezték ki. Az 1833. évi akadémiai nagyjutalmat közte és Vörösmarty Mihály között osztották meg. A jutalom megosztása és barátaival való súrlódásai annyira elkedvetlenítették, hogy 1835-ben lemondott a tagságról; szeptember 14-én az Akadémia tiszteletbeli taggá választotta, s ezt szívesen vette. Ekkoriban már készen állt életműve, melynek javarészét 1833-tól

Wigand Ottó, majd Heckenast Gusztáv jelentették meg nyolc kötetben, az utóbbi regéit is kiadta úti olvasmánynak szánt zsebkönyvekben. Táblabíróként aktív résztvevője volt Zala megye reformkori kezdeményezéseinek. Részt vett a követi utasítások kidolgozásában (1825, 1831, 1832, 1839), az Eszterházy herceg által Badacsonyban elkövetett erdőirtások kivizsgálásában (1830), a kolera elleni küzdelemben (1831), a megyei közkönyvtár létesítésében (1831), az egerszegi és a sümegi kaszinó (1841) létrehozásában, s mindenekelőtt a **füredi állandó színház alapításában**, amely közéleti vállalkásainak legjelentősebbjét jelenti. Talán nem véletlen, hogy Kisfaludy főszerepet vállalt az első dunántúli – a kolozsvári (1821) és miskolci (1823) után – a harmadik magyar kőszínház létrejöttében, hiszen életrajzából világosan kitűnik, a színjátszásra mindig különös figyelmet fordított. Már pozsonyi diákéveiben az ottani színház oly lelkes látogatója volt, hogy az atyai szigor emiatt hozatta vissza a családi otthonba. Erdélyi katonáskodása során akkor járt Kolozsvárott, amikor 1792. november 11-én a Kótsi Patkó János által vezetett Erdélyi Magyar Nemes Színjátszó Társaság megkezdte működését a Fő téri Rédey-házban. Jellemző, hogy 1830-ban Kisfaludy a kolozsvári előzményekre hivatkozott, amikor *„látván a német nyelv egyeduralkodó törekvéseit a magyar kultúra területén”* megkezdte harcát a balatonfüredi játékszín létrejöttéért. Később rendszeres látogatója volt a Füreden, Egerszegen és Sümegen fellépő magyar és német vándorszínészek játékanak, gyakorta a pesti előadásokra is felutazott. Az 1817-es Helikoni Ünnepeken részt vevő Kisfaludy nem mulasztotta feljegyezni, hogy a keszthelyi kastélyparkban emelkedő „amphitheátrum-forma” dombon georgikoni praktikánsok dudaszóra pásztortáncot jártak. A téma kiváló ismerője, Hudi József 2008-ban megjelent kötetében azt írja, *„Kisfaludy saját tapasztalataiból tudta, hogy a magyar színészetet fel kell emelni elmaradottságából, s ehhez a körülmények megváltoztatására is szükség van”*.

A füredi színházalapítás a Vas vármegyei közgyűlés határozatával kezdődött. Itt mondták ki 1828. októberében a Dunántúli Színjátszó Társaság alapítását, míg annak 1831. május 25-én, Kiscellben tartott egyeztető értekezletén fogadták el működésének alapszabályait, jelölték ki székhelyét Füreden, ahol már 1816-tól kezdődően tartottak színházi előadásokat, illetve itt választották meg annak vezetését. A főigazgatói tisztséget a füredi színház építésének legfőbb szorgalmazójára, Kisfaludy Sándorra bízták, míg igazgatónak az ismert színészt, Komlóssy Ferencet nevezték ki. Ebben a tisztségben az íróra hárult a munkálatok megszervezése, a törvényhatóságok meggyőzése, illetve a szükséges pénzügyi háttér biztosítása, ami közadakozásból gyűlt össze. 1831 tavaszán Kisfaludy sorra írt a megyéknek, testületeknek, a dunántúli főrangú és közrendű nemességnek, s ezzel párhuzamosan folyt a tihanyi apátság által adományozott telken a Fülöp József mérnök, füredi és veszprémi postamester által vezetett színházépítés. A klasszicista stílus-

ban felhúzott – teljesen még be sem fejezett – épületet 1831. július elején avatták fel. Mivel a megnyitó ünnepségről sem meghívó, sem plakát vagy színlap nem maradt fenn, és a korabeli hírlapok sem tudósítottak az eseményekről, ennek pontos dátumáról, illetve körülményeiről Hudi József tanulmánykötete megjelentéig megoszlottak a vélemények. Az ő kutatásai tisztázták a megnyitó pontos dátumát (1831. július 3.), illetve annak programját, melyről a költő 1831. július 25-én, az őt Sümegen meglátogató Újfalvi Sándor feleségéhez, Lészay Júliának Kolozsvárra írt levelében is beszámolt: „*A füredi játékszín ezen hónap 3-án szerencsésen megnyitott egy általam ezen alkalomra készített erőss igazságokat mondó Prológus-sal, igen számos nézőközönségnek jelenlétében, Nemzeti Ének-emnek többszöri előadásával*”, folytatódott, és amit *A Magyar hölgy* című vígjáték előadása követett.

A színház építése csak 1835-ben fejeződött be. Ekkorra készült el a színház Libay Károly metszetén megörökített bejárati oszlopocsarnoka, amit gróf Festetics László keszthelyi nagybirtokos ajándékozott. A homlokzatán egykoron látható felirat, „HAZAFIASSÁG A NEMZETISÉGNEK” hirdette, hogy a színház felépítése hazaszeretetből táplálkozó nemzeti tett volt. Szintén ebből az indíttatásból vállalta el Kisfaludy a színház kormányzását úgy, hogy ezért fizetést nem kapott. Ekkor írt leveleiből, melyet a Magyar Tudós Társaságnak, illetve Döbrentei Gábornak, az akadémia titkárának címzett, kiérzik öröme és büszkesége, amikor azt írja: „...*az általam indítványba hozott, eszközölt, felépített, szükségeivel ellátott és emberi állíthatás szerint örök időre megalapított Magyar Nemzeti Játékszín Balaton Füreden*”.

Elvitathatatlan sikerei rövid ideig tartottak. 1832. május 18-án, 32 évig tartó házasság után elhunyt Szegedy Róza. Családi bajait tovább tetézték a magyar irodalmi közízlésben történő változások, elsősorban a Vörösmarthy-Bajza-Toldy nevével fémjelzett Auróra Kör, a költőétől markánsan eltérő politikai és irodalmi nézetek szemléletvilágának térhódítása, amelyek az Akadémián belül is megerősödtek. Az 1836. február 29-én, Zalaegerszegen tartott megyegyűlésen, Kisfaludy távollétében a képviselők egy része követelte, hogy a színház építéséről számadást tegyen, amitől a költő vérig sértődött. 1836. május 2-án írt Nyilatkozatában beszámolt az építkezés menetéről és a befolyt pénzeszegek sorsáról, melyet 1837-ben egy újabb részletes pénzügyi elszámolás követett, s ettől kezdve – bár a megyegyűlés élete végéig megtartotta főigazgatói tisztségében – távol tartotta magát az itt folyó eseményektől. Személye fokozatosan az országos irodalmi élet perifériájára került, visszavonultan élt Sümegen, s csak ritkán jelent meg a nagy nyilvánosság előtt. 1842-ben a Kisfaludy Társaság a tagjai közé választotta, 1843-ban fényes irodalmi ünnepséget rendeztek névnapján az egerszegi megyeházán, illetve az Akadémián (május 17-én), ahol Eötvös József a magyarság költőjének nevezte Kisfaludyt, „*aki nem írt egy sort, melynek minden szava ne volna magyar*”.

1844. október 28-án hunyt el, hatalmas irodalmi és közéleti munkásságot hagyva az utókorra. Igen méltatlan módon Sümeg város tanácsuléseinek jegyzőkönyveiben még csak meg sem említik halálát, ellentétben az Akadémiával, ahol 1844. nov. 18-án Toldy Ferenc tartott felette gyászbeszédet.

Végezetül tekintsük át Kisfaludy szellemi és tárgyi hagyatékának sorsát, amelyek a Balaton településein a költő életéhez, illetve tevékenységéhez köthető. Szellemi örökségének ápolása mondhatni napjainkig töretlen. Az írott sajtó, az itt élő vagy alkotó írók előszeretettel a „Balaton költője”-nek nevezik Kisfaludyt. A vidékhez szoros szálakkal kötődő íróink, Jókaitól Illyés Gyulán és Kereszthury Dezsőn át Praznovszky Mihályig, (a névsor még hosszasan folytatható) munkásságukban kiemelt figyelmet szenteltek és szentelnek a költő emlékének. Az első füredi újság, az 1861 és 1863 között Görög György nyomdász és újságíró által kiadott *Balaton-Füredi Napló* címlapját Füred látképe díszítette, előtérben a Kisfaludy gőzhajóval, középen Kisfaludy Sándor babérkoszorús képével. Az 1882-ben Füzeden alapított Balaton-Egylet Jókai Mór vezette irodalmi szakosztálya vállalta fel a balatoni írók – köztük Kisfaludy Sándor – kultuszának ápolását. Bár az egylet hamarosan beszüntette működését, de a Keszthelyen 1892-ben újralakult Balatoni Kultúregyesület tevékenysége jelzi a sümegi író emlékének időállóságát. Szólni kell az 1904-ben Siófokon megalapított Balatoni Szövetségről, amely 1949-ig működött. Mint látni fogjuk, 1906-ban kezdeményezték Kisfaludy badacsonyi présházának múzeumává történő átalakítását, míg az 1910 őszen, Füzeden alapított Kisfaludy Sándor Társaskör azzal vált ismertté, hogy 1912-ben kezdeményezte az egykori színházépület akkor megkerült kőoszlopainak megmentését.

Azt mára kevesebben tudják, hogy Balaton első lapátkerekes gőzhajója, amely 1846. szeptember 21-én tette meg próbaújtját a tavon, Széchenyi István jóvoltából kapta az író nevét. A Széchenyi által vezetett Balatoni Gőzhajózási Társulat megalapítása és a Kisfaludy gőzhajó megépítése jelentette a kezdőlépést a balatoni hajózás indulásában. A gőzös Keszthelyről, Keneséről és Alsóörsről szállított vendégeket az északi parti üdülőhelyekre. Az 1861-ben átadott Déli vasút (Budapest-Siófok-Fiume) megépítése és Siófok népszerű üdülőhellyé válása után már csak Siófok és Balatonfüred között közlekedett. 1869-ben a hajó fatestét vasra cserélték, így hajózott 1887-ig, amikor végleg kivonták a forgalomból. Később, egy újabb balatoni hajó is viselte a költő nevét. A Sümeg és Vidéke című hetilap 1909. július 18-i száma arról tudósít, hogy „folyó hó 5-én ünnepélyes felavatásban részesült a Balatoni Gőzhajózási Rt. negyedik új gőzhajója, mely a legelső balatoni gőzhajó nevét, a Kisfaludy-nevet nyerte”.

A költő emlékét őrző **köztéri alkotások** sorát a Balatonfüreden 1860-ban felállított egész alakos bronzszobra nyitja. Történetét Praznovszky Mihály irodalom-

történész dolgozta fel és közölte 1994-ben. Története a Zala megyei törvényhozás 1857. február 9-én hozott döntésével kezdődött, amikor kimondták „Kisfaludy Sándor szobra fölállításában működő választmány” megalapítását, melynek feladata – többek között – a szükséges pénzalap közadakozás útján történő előteremtése, a szobrász-, illetve a szobor helyének kiválasztása. A gyűjtőíveket az év márciusában küldték szét, 1857. december 6-án a megfelelő hely megtalálása érdekében egy delegáció szemlét tartott Füreden. 1858. március 17-én már a szobrász neve, a kevés tehetséggel megáldott Czéklúti Züllich Rudolf neve is felbukkant a korabeli iratokban. A szerződést vele 1859. május 9-én kötötték meg, melyet a zalaiak megbízásából a szervezési munkát a háttérből irányító, a szobrász iránt kételyeket megfogalmazó Deák Ferenc is aláírt. A szobor felállítására – ünnepélyes keretek között – 1860. június 11-én került sor. Egyes források szerint 10 000 ember gyűlt össze Füreden. Az illusztris vendégek között Podmaniczky Frigyes, Thaly Kálmán, Reményi Ede, az Eötvös József vezette akadémiai küldöttség, a Schauer Ferenc plébános-esperes vezette sümegi delegáció stb. is jelen voltak. Utóbb sokan bírálták a szobrot, legtömörebben a *Magyar Sajtó* kritikusa fogalmazott, aki azt írta: „Kisfaludy Sándor szobra a magyar nemzet szegyenére válik.” Az általános elégedetlenség vezetett oda, hogy ezt a szobrot eltávolították, helyére – minden különösebb ünnepséget mellőzve – 1877. május 11-én felállították Vay Miklós szobrászművész alkotását. A ma is látható egész alakos bronzszobrot a szanatórium építkezései miatt a Tagore sétányra helyezték át, melyről „A balatonfüredi Kisfaludy szobor áthelyezése” címmel részletesen beszámolt a Sümeg és Vidéke 1913. márc. 16-i száma.

Kisfaludy Sándor életéhez, illetve tevékenységéhez köthető Balaton vidéki ingatlanok történetei is változatos utat jártak be. A **füredi kőszínház** falai között közel három évtizeden át folytak az előadások. Működésének első időszakában Komlóssy társulata játszott itt, 1837-ben Déryné is fellépett Füreden. 1841-től Fekete Gábor társulata következett. 1846-tól 1851-ig Hetényi József volt a színgazgató, akinek idején az előadások már gyengébb színvonalat képviseltek, s megkezdődött annak hanyatlása. Fennállása során a rendszeresen elhangzó kritikák a sebtében felemelt épület hiányosságairól szóltak. Az épület első jelentősebb felújítására 1852 nyarán – Latabár Endre színtársulata működésének idején – került sor, aminek apropóját Ferenc József itteni látogatása jelentette. A kőszínház épületének a sorsát az ún. Aréna, a kőfallal kerített nyitott színpódium 1846-ban történt felépítése pecsételte meg, hiszen ezt követően a régi épületet csak hűvös, esős időben használták. Egy új, immár a harmadik színházépület építését 1860-ban kezdték el, melyet az 1862-ben Gestner és Frey pesti építészek tervei alapján befedtek, ezt követően a régi kőszínház épületét már nem használták. Állapota

annyira leromlott, hogy 1867-ben a tihanyi apát fürdőintézet építésére kérte el anyagát, amit a megyegyűlés határozata értelmében 442 Ft 17 krajcár ellenében meg is kapott. Bontását a Vay-féle Kisfaludy-szobor felállítását követően, 1878. február 18-án kezdték, helyén a következő évben már felemelték a Gyógyterem emeletes épületét. Az egykori színházépület emlékét napjainkban csak néhány díszítő elem, két füredi emléktábla, illetve az előcsarnok kőoszlopai őrzik, amelyek 1912-ben kerültek elő a földből. Ezek megmentését a füredi Kisfaludy Társaskör szorgalmazta, akik még abban az évben az általuk összeállított tervekkel megkeresték a terület tulajdonosát, a pannonhalmi apátságot. Hajdú Tibor főapát válaszelevelében a következőket írta: „... *lelkesedéssel járulok hozzá, hogy ezen emlékművek a rend területén, alkalmas pontokon, fölállítassanak. Csupán azt kérem, hogy a kiválasztott pontokat és az emlékművek tervezetét előzetesen megjelöljék, illetve bemutassák.*” A Társaskör próbálkozása nem járt sok sikerrel. „*Az egyik faragott kőoszlopot felállították a Balaton-part közelében*” (Sümege és Vidéke, 1912. szeptember 8.), a többit csak 1958-ban állították fel a Kiserdőben, az egykori nyári színpad helyén. Már ezt megelőzően, 1956-ban, a színház megnyitásának 125. évfordulóján, a SZOT Üdülési és Szanatóriumi Főigazgatósága egy emléktáblát helyezett el a Füredi Panteon falán, míg 1983-ban ugyanitt elhelyezett, Kisfaludy arcmását megörökítő bronzból öntött emléktábla – felirata szerint – a színház megnyitásának 150. (helyesen 152.) évfordulójára készült.

Badacsonyan a Kisfaludy, illetve Szegedy szőlőbirtokok és ingatlanok közül az utóbbi története az ismertebb. A neves borvidék legnagyobb urasági épület-együttesként számon tartott **Szegedy présházat** a költő halála után gróf Esterházy Pál vásárolta meg, akinek akkor már igen jelentős birtokai voltak a vidéken. Az épületet több mint száz éven át gazdasági célokra használták. 1938-ban a Balatoni Társaság egy emléktáblát helyezett el falán. Az újrászerveződött Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség szakemberei az 1950-es évek elején, az első vidéki műemlék-felújítás keretében, Gerő László építész vezetésével helyreállították az épületet, illetve Kisfaludy és neje, Szegedy Róza fennmaradt emléktárgyaiból irodalmi emlékmúzeumot rendeztek be, amit 1953-ban Illyés Gyula avatóbeszédével nyitottak meg. Az épület utolsó nagyobb szabású felújítására 1989-ben került sor, ekkor rendezték be a máig látható kiállítást.

A **Kisfaludy-szőlőt és a présházat** – Ötvös Károly szerint – József nádor szorgalmazására szintén Esterházy vásárolta meg azzal, „*hogy nem szeretné, ha a nemzeti költő hajléka idegen kezére kerülve, elpusztulna.*” Ennek némileg ellentmondani látszott a gazdag főúr későbbi viselkedése, aki az elárvult Kisfaludy-házban csak egyszerű parasztprésházat látott, amit vincellérnak használtak. Hosszú ideig az is maradt, és a fejlődő fürdőélet jóvoltából alakították át később idegenforgalmi látványossággá. Ötvös a Pesti Hírlap 1884. december 25-i számában a „Költő tanyája”

című írásában mutatta be Kisfaludy badacsonyi hajlékát, míg a Balaton Egylet 1886. június 14-én egy máig megőrzött emléktáblát helyezett el a prэшház falára. Ebből az alkalomból Dengi János a Fővárosi Lapok, 1886. június 15-i és 16-i számában két-részes írást közölt „Badacsony költőjéről”. A korabeli adatok azt látszanak igazolni, hogy az 1900-as évek elejéig a prэшház sorsa változatlan maradt. 1903-ban jelent meg Sági János a Balatont bemutató kötete, melyben felhívta az olvasók figyelmét az ingatlan *„a költő emlékét sértő állapotára”*. A Balatoni Szövetség alelnöke, dr. Óváry Ferenc *„megkereste Esterházy Miklós kismartoni herceget, hogy a nevezett házat alakítsa át múzeumnak, ahová a költő emléktárgyait el lehet helyezni”*, írja a Sümeg és Vidéke, 1906. március 25-i száma. Bár a herceg, aki tagja volt a Balatoni Szövetség választmányának *„ígérte, hogy a szövetség munkáját jó szívvél támogatni fogja”*, de vállalását azzal váltotta be, hogy bő két év múlva *„készséggel kijelentette, a hajlék egyik szobáját átengedi a közönségnek”*. A következő évben *„Óvári Ferenc dr., a szövetség alelnöke és Ibos Nándor badacsonyi földbirtokos (Ramassetter Vince sümegi bornagykereskedő badacsonyi szőlőbirtokának örököse. m.s.cs.) hozzáláttak a szoba berendezéséhez, ami már a befejezéséhez közeledik. A szobát kitisztogatták, stílszerűen bebútorozták, benne elhelyezték Kisfaludy Sándor műveit. A költő arcképét Fakk Zseni, a kiváló badacsonyi festőművész Pöltenberg Ernő unokája festette meg olajba, a művészt. A badacsonyi Kisfaludy-ház így méltóbban őrzi a költő emlékezetét...”*, írja a Sümeg és Vidéke 1909. június 20-án. A korabeli híradások szerint az emléktárgyak gyűjtése még éveken át folytatódott, 1914. tavaszán arról olvasni, hogy *„a Szövetség gyűjti a Kisfaludy ereklyéket, hogy a szoba kellően be legyen rendezve”*. Az Esterházy uradalom 1936-ban a régi prэшházat oldalszárnnyal bővítette, az épületet részben átalakította, s borkimérőt létesített itt, később pedig messze földön híres vendéglővé fejlesztette, és ilyen minőségben szolgálja napjainkban is az idegenforgalmat. 1953-ban az itt kiállított Kisfaludy ereklyéket átszállították a szomszédos Szegedy házban kialakított irodalmi emlékmúzeum épületébe.

Zárógondolatként álljon itt Illés Gyula, a badacsonyi Kisfaludy Emlékház 1953. évi avató beszédének egy részlete: *„Kisfaludy emlékét azért ápoljuk..., mert képviselője és tehetséges megszólalója volt az eszmélő nemzeti szabadság érzésének..., mert érdemes művelője volt közös kincsünknek, a magyar nyelvnek...”*

Felhasznált irodalom

EÖTVÖS Károly: A költő tanyája. Kisfaludy Sándor szőlője és hajléka Badacsonyan. Pesti Hírlap, 1884. dec. 25., 354. sz.

DENGI János: Badacsony költőjéről. Alkalmi beszéd a költő badacsonyi lakóházának emléktáblával megjelölése alkalmából. I-II. Fővárosi Lapok, 1886. jún. 15. és 16., 164–165. sz.

- EÖTVÖS Károly: Utazás a Balaton körül. Budapest, 1900.
- SÁGI János: A Balaton írásban és képben. Keszthely, 1903.
- SÁGI János: Kisfaludy Sándor badacsonyi hajléka. Sümeg és Vidéke, 1908. aug. 2. XVI. évf. 31. sz.
- RÉDEY Tivadar: A füredi Magyar Játékszín. Balatoni évkönyv. Balatonfüred, 1921. 103–109.
- FENYŐ István: Kisfaludy Sándor. Budapest, 1961.
- KŐHEGYI Mihály: Adatok a Kisfaludy Sándor alapított balatonfüredi kőszínház történetéhez. A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei. Veszprém, 1970. 95–100.
- HUDI József: A füredi játékszín megszületése. Napló, 1991. jún. 29.
- PRAZNOVSZY Mihály: Két szerető szív a háborúban. (Kisfaludy Sándor és Szegedy Róza élete a napóleoni háborúban, levélváltásuk alapján). In.: A napóleoni háborúk és a magyar nemesség. Veszprém, 1992. 103–136.
- HEGEDŰS Géza: A magyar irodalom arcképcsarnoka. Budapest, 1992. 152–155.
- Kisfaludy Sándor (1772–1844). Tanulmányok. Múzeumi Füzetek 1. Sümeg, 1994.
- CSÉBY Géza: Helikoni ünnepségek 1817–1819. Helikon, 1994.
- PRAZNOVSZY Mihály: Kisfaludy Sándor szobrának felavatása Balatonfüreden 1860. június 11-én. (Adalékok az irodalmi kultusz kialakulásához) A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei. Veszprém, 1994. 519–534.
- MIKLÓSI-SIKES Csaba: Kisfaludy Sándor és Erdély. Somogy, 1997. 5. sz. 469–474.
- KALMÁR László: Badacsonytomaj története. Badacsonytomaj, 1998. 307–308.
- ÁCS Anna: Balatonfüred irodalmi életének nagy korszakai. In: Balatonfüred és Balatonarács története. Veszprém, 1999. 661–680.
- KISFALUDY László: A kislelki Kisfaludy család története. Régi magyar családok 2. Debrecen, 2002.
- MIKLÓSI-SIKES Csaba: Kisfaludy Sándor műzsái. In.: Jer, nézd a Balatont. Reformkori művelődéstörténeti szemináriumok és konferenciák. Veszprém, 2007.
- HUDI József: A balatonfüredi színházak és színészet története (1831–1861). Balatonfüred, 2008.
- MIKLÓSI-SIKES Csaba: A badacsonyi présház építésének hiteles története. Örökség, 2009. 1. sz., 23–24.
- CSÉBY Géza: Az első keszthelyi Helikoni Ünnepségről. (1817. február). Pannon Tükör, 2010. 1. sz. 52–62.

Zatkalik András

Élnék-e még a legendák?

A badacsonyiak szerencsés emberek: hazai viszonyok közepette tekintélyes hegyük, annak szőleje és bora van, s ezekre elődeik még legendákat is tudtak szőni. Ilyen a rózsakő legendája.

A tekintélyes méretű bazaltkövet (merthogy erről van ám szó!) Kisfaludy Rózájáról (akinek kortársai himnuszokat zengtek szépségéről és talpraesettségéről) nevezték el. Vélhető, hogy a két ifjú itt lett szerelmes egymásba. Éppen ezért – nagy bölcsen – a helybéliek máig is úgy tartják, hogy ha egy fiú és egy leány a Balatonnak hátát fordítva leül reá, még abban az esztendőben jegyesek lesznek. Azonban nemcsak párok ücsörögnek a kövön, hanem a reménytelenül szerelmes lányok is, mert a néphit szerint szerelmük így beteljesedhet. Azt pedig gyakorlatból tudjuk, hogy a szerelemért meg kell küzdeni, s ez a harc nem nagyon változott (legfőljebb eszközeiben) az elmúlt bő két évszázad alatt (előtte sem, de akkor még sem Róza, sem a költő nem léteztek). Badacsonyan eggyel tetézte a természet a küzdelmet: ez pedig a bujdosók 464 lépcsője. Ezen felküzdvén magunkat azonban megvan a lehetőségünk arra, hogy a szeretsz-é, rózsaszálam? kérdés pontos és szabatos megválaszolása előtt kifújjuk magunkat, s az időt a racionális gondolkodás szolgálatába állítsuk. Bár a logika az igent hátrébb sorolja (tudniillik két szótaggal kell tüdönknek és a többi hangképző szervünknek megküzdeni a „nem” egy szótagjával szemben. A takarékoságot pedig egy házasság elnevezésű gazdasági nagyprojekt előtt mindenképp illik stabil alapokra helyezni), a többség – megbabonáztván a feltáruló táj szépségétől is – innen indul síríg tartó útjának második szakaszára.

De ha már romantika: a fentebb előcitált lépcső még régebbre visz bennünket a történelembe. A fene nagyhajú labancok és az ellenük küzdő nagybajszú kuruc vitézek idejébe kell visszakormányoznunk az idő makacs kerekét. Nos, ezeken a lépcsőkön (gyanítom, akkortájt még nem számlálták annak fokait menekülés, üldözés és bujdosás közben az érintett felek, mert egyebekkel lehettek elfoglalva. Arról pedig ne is szóljunk, hogy csak a kényelemkedvelő utókor alkotta meg a lépcsőket.) feljutván könnyű a végtelen szabadságérzetet megtapasztalnunk még akkor is, ha *másik* felünk két méterre tőlünk zihál.

Sajnos, arról nem maradtak feljegyzések, hogy a kardélre hányás közepette kinek-kinek volt-e ideje lelkébe foglalni a Badacsony legmagasabb, 438 méteres pontjáról elébe táruló panoráma minden apró jegyét. Ezt viszont az utódok játszi könnyedséggel megtehetik, mert erre a magaslatra nincs az az adóhivatalos, aki üldözést foganatosítana. Bár az is színingaz, hogy sikerrel bujdosni már itt sem

lehet, mert ahhoz más irányt kell keresni, s bizton állíthatom, hogy nem vertikálisan, nem is horizontálisan, hanem egyéb „berkekben”.

Nos, hát romantikával már csak mértékkel „szennyezett” világunk ős és új lakói persze hogy otthagyták a zajos nagyvárosokban a kalapácsot és üllőt, számítógépet és hivatali asztalt; falun pedig ekét és csoroszlyát, aztán özönlöttek Badacsonyba, hogy oldószert leljenek lelki gondjaikra. Erre meg ott van a hegy leve, melyet akárhol is mérjenek, pompás eszköz arra, hogy lakatot tegyen a tegnagra.

Nem lennék hiteles, ha a rózsakövhöz nem kanyarodnék vissza. Nem is tárgyi volta miatt (szerte a nagyvilágban rengeteg nevezetes kő vagyon), hanem üzenete miatt. Fentebb jeleztem: bő két évszázadon át a szerelmesek köve volt a műtárgy. Része a romantikának, amire minden normális ember vágyott, ezzel is könnyítendő napi keserveit. Ám mára (XXI. századnak is nevezik a fékevesztett ifjút...) úgy elillant ez az érzélem, mint a kora reggeli pára a mezők fölül. Úgy felgyorsult körülöttünk (alattunk, bennünk?) a világ, hogy a szeretsz-é, rózsaszálam? kérdést megelőzi egy gyors ágyba bújás (stílusosan: bokor mögé bújás), követi egy pár diszkós este, amit plázás nappalok váltanak föl. Belevegyszerülhet még egy séta is pár megjegyzést téve egy-egy kőtalapzaton álló ismeretlenre...

A rózsaszál helyett is mást mondanak (ha egyáltalán erre sor kerül), s a hegyi túrák helyett is kényelmesebbet választanak korunk ifjai. Így aztán nem is mond nekik sokat a legenda.

Ám nem érdemes búsulni, jóllehet sem öreg nénike, sem pedig bőbeszédű – Bendegúz-féle – legényke nem szegődik mellénk mesélni. A könyvek azonban fennmaradtak, s örökéletűek, akár a hegy. Eljöhet még az idejük...

Sall László

fogadj magadba

a semmim volt
benne mindenem
hiányod

magányomból magamba
tetteim tetemei közül
fogadj magadba

magamhoz emellek

legyek húsodban
legyek sárban
mában
 legyek
ránts ágyba
ránts sárba
magamra ne hagyj
 hozzám emellek

kerted
éjjelből
nappalba ébresztő álma
 legyek
ránts árokba
ránts álmokba
magamra ne hagyj
hozzám emellek

kerted télbe álmodó
tavasza
nyarakat
havazva

legyek
veled

inkog nyitó

ki lincsrre zárva
 ki ncsben a zárva
 csak kísér t s meg
 szeret e tett

le tudja le lkét
 eli dőz v elem
 szavai test b e sülnnek
 hiány t űz
 kiáll tásba egy b e sít

csókolóz í tó

hajnal stockholmban

agglegény lakásom
 lángoló ablakain
 vasalódeszka kárpitján röppen
 ki a szerelem

vászon nélküli árbcok
 próbálják felfogni

az utcamosó autó soförje
 félrerántja a kormányt
 lefékez
 lesi
 befogná
 mutatni kedvesének

résen ám a szerelem
 ébredünk
 visszatér közénk
 megpihenni

alkalmi vers tepertősütés közben

l.g-nek uta születésnapján

gyertyává fázva
 magad
 mására
 hagynád
 magad
 helyettesítve
 helyetted sincsen
 magad is keresed
 ki talál
 kitalál
 megtart
 helyetted sincsen
 helyettesítsen
 magad
 megtart
 ki sincsen

Sólyom Sándor

So-lyn hátrahagyott versei

(So-lyn nevét, műveit eltérően ítélik meg a kínai irodalomtörténészek. Verseit tartalmazó tekerceket egy beijing-i (pekingi) bazárban kaptam öreg barátomtól)

Levél helyett

Lótusz-virág nyílik
a jáde-tó tükrén.
Ha ágyadban fekszem,
az éj, rohanó szél.

Kőkolonc az idő,
ha nem öllelek én.
Lótusz-virág hervad
a jáde-tó tükrén.

Válasz helyett, amikor hivatalt ajánlottak

Unt hivatali ruhám rég letettem.
Itt élek most, a Két-fenyő hegyen.
A város gondjáról már mit sem tudok én,
csak egy a fontos: legyen mindig fény
az ecsetem hegyén, és bor és kenyér.

Egy vén göcsörtös fa a sziklák között
– ez vagyok én –, akit virágözön
már nem borít többé. Ám lombja alatt
a vándor megpihen, és erőre kap.

Ne hívjatok hát vissza, mert nem megyek.
Nem vonz a cím, a hatalom, a rang sem.
Legyen tiétek mind, s enyém a hegyek,
ahol én emberhez méltón élhetek.

Van-ly festő halálára

Átölel az ópium opál álma.
Szél-sárkány bíztat, hogy ülj a hátára,
lány kezek simulnak nefrit-fuvoládra,
feszülő íj a tested, nyíl a vágya...

Lassan magadhoz térsz. Még kábán nézel.
Látod, mi körötted van, de nem érted:
a rothadó ágyat, s rongyot alattad,
az izzadságban fürdőző falakat,
a lány helyett bambán vigyorgó szolgálta
matat ruhádban, pénz után kutatva...
Kezét ellöknéd, de nincs hozzá erőd,
és remegve kéred a következőt.

Mohón beszívod, és az opál álom
száll veled újra. De, mondd, milyen áron?
Ecseted hegyén a festék kővé lett,
már halált hoz a mámor, nem ihletet.

Pelcz István

17 %

Mintha két csikó rúgott volna össze. Számtalanszor láttam őket, ahogy reggel be-szabadultak a karámba. Féktelenül nyargalásztak, cikáztak, sörényük, farkuk lobo-gása zászlóként, fátýolként emelte ki gyönyörű testük kontúrjait, táncmozdulatait. Lenyűgöző volt, ahogy próbálgatták gyorsaságukat, azonnal ki akarták tombolni az éjszaka alatt felraktározódott istállóenergiáikat. Semmihez sem volt hasonlatos tompán összekoccanó fogaik hangja, s amikor nyakukat leszegve, mellső lábukra álltak, a hátsókat az égnek emelve „összerúgtak”. Így mondták a hozzáértők.

Lányommal, feleségemmel ellentétben nem tudtam lovagolni, tartottam is a fél tonnás állatoktól – meg a kisebbektől is. Ez az összerúgás, meg legkivált a gyengém volt. Szinte éreztem nemegyszer, milyen lehet, ha az ember két összerúgó csikó patái közé kerül. Rendre összeborzongtam.

S most, tessék, közéjük kerültem. A bal lapockámat és a mellkasomat egyszerre éri patkolatlan csikóláb. Elönt a fájdalom. Törnek a csontjaim, merő latyak lesz az ingem, de sehol a lovak. A festő, aki egyedülálló művészetéről beszél hosszasan, csak azt látja, forgószékemen ülök, de nem figyelek rá. Megfeszül a gerincem, lábaimat hol magam alá húzom, hol kimerevítem, tekintetem fókusza szétesik.

Ijedt „Hát perszé”-t rebeg, amikor ráordítok:” – Vigyázz az irodára, majd jövök!”

Én, aki – bár szeretem az alkoholt, soha egyedül még nem ültem be sehova egy sörre sem – berontok a legközelebbi vegyesboltba, átverekszem magam az izzadó nyári testeken, leemelek egy üveg cseresznyét, odadobom a pénztárosnak a pénzt, letekerem a fémkupakot, levegővétel nélkül benyelem a három decit. A gyönyörű kánikulai szeptemberi nap nekem légszomj, a zajos tömeget üvegbúra alatt hal-lom, eltorzult pofák, víztorony méretű, folyós-csöpögős fagylaltok, pokolból jött perui zenészek. Szemem előtt vízfüggöny, de csak rövid ideig. A cseresznye részegít, józanít. Infarktusom van!

Közel a Találkozás. Nem akarom. Még nem! Negyvenhét éves vagyok.

Visszamegyek a halálra vált festőhöz, aki nem kérdez, csak búcsúzik, s fél perc alatt eltűnik. Jobb az ilyenből kimaradni...!

Magamra maradok a cseresznye-bátorsággal, az életöszttönnel és a telefonnal.

Infarktusom van – mondom a kagylóba Seftes doktornak.

Mi vagy te, orvos? Nem megy ám az olyan könnyen? Meg tudod, éppen tegnap adtam el a praxist. Még egy spatulát sem hagytam meg. Na, pihend ki magad öre-

gem! Nekem most jön az igazi élet! Te tudod a legjobban, milyen költséges dolog volt nekem ez a doktorkodás – s már csak bűg a telefon.

Lehet, hogy tényleg nem olyan nagy a baj? Akkor miért nem tudok menni, miért nem merek beülni az autóba, miért jön ismét ez az átkozott vízfüggöny?

Fiúk, elvinnének az SZTK-ba? – kérdezem pár száz méterre dolgozó kollégáimtól a telefonban.

Mindjárt ott vagyunk főnök.

Jönnek is ketten, besegítenek a Trabantba, visznek hamuszínre ijedt arccal a rendelőig, kiraknak az ajtónál, hanyatt-homlok menekülnek. Irtóznak a megfoghatatlantól.

Fölbballagok a tíz, száz, egymillió lépcsőn, behajolva a portásnő ablakán, megkérdezem:

„Csókolom, mit tegyek, ha infarktusom van?” Ő pedig felvilágosít:

Forduljon orvoshoz! (Mit gondol ez? Vele akarom kezeltetni magam?)

Igaza lehet. Végignézem a táblát, kik rendelhetnek éppen? Felfedezem egy ismerős orvosnő nevét, fölbballagok az emeletre. Körülbelül egymilliárd lépcső, meg is találok az ajtót, s meg sem hallva a „Mit képzelsz ez?”, „Egyeseknek mindent szabad?” kérdéseket, szinte berúgom az ajtót.

A doktornő sem érti. Nem vagyok a betege, nem is hívott, s most itt állok feldűltan a rózsaszín selyemkombinés néni meg a vérnyomásmérő mellett.

– Infarktusom van – mondom itt is.

– Nem szabad ezzel viccelni – hangzik az újabb közhely, de most már rafináltabb vagyok, invitálás nélkül fölfekszem a vizsgálóasztalra.

– Kérek egy EKG-t! – ahogy ezt egy étteremben szokás, rendelek.

Elektródák, tappancsok, már nem csak én vagyok sápadt. Rendel az orvos, rendel a beteg.

Telefon, mentősök, rohamkocsi. A szirénázó autóból telefon szeretteimnek. Közvetítek, a pedáns szakállú mentőtiszt szakszerű mozdulatai megnyugtatók.

Élek. Félek.

Aztán jönnek a fémhangok. Mindig utáltam a fémekeket. Hidegek, rozsdások, „revések”, sebeznek, konganak, visszhangoznak. Bezzeg a fa; meleg, intarzia, bölcső. Bezzeg a textília; párna, puha sál, igéző asszonytesten hangtalan, baráti akadály.

Itt most semmi sem hangtalan. Minden kong, dörren, koppan. Koppan a koszlott műbőrrel borított hordágy, visszhangosan csapódik a rohammentő „elkajszult” ajtaja. A tolóágy három földet érő kerekének gumijai excentrikusan surrognak, az abroncs tizenhatodikban valami Orff-ostinatót muzsikál, míg a negyedik

improvizatíván szólal csak meg, minősítve egy réges-régi burkolóbrigád muzikalitását.

Átadnak-átvesznek. Papírok zizegnek, csövek tekeregnek, tük böködnek, palacok csörömpölnek. Nikotintól aszott hatvanas doktor néz el fölöttem, negyvenes doktor – lokális Banderas, ahogy mesterétől tanulta – néz el fölöttem. Két nővére kezei, életben tartó tekintete, a kukkológép egyenletes pitty-pittyje. Meg valami koktél.

Kábít, nyugtat, altat, marasztal.

Intenzív. Nem extenzív, intenzív. Mindenki menjen a francba, aki nyavalyog az egészségügről. A gyűrött arcú bagós-doktor nem találja meg hat nap alatt a tekintetem, Banderas mindent betöltő egója sem hagy sok helyet az „ágyasoknak”, az egyeséknek-ketteséknek, de a hölgyek, a nővérek, a „szakalkalmazottak” elhítetik, hogy van gyógyulás. Meg lehet szokni a pittyegést, az ágytálat, a „most megmossuk a pisilőjét”- mozdulatait is.

Láss csodát! A pisilő annyira pisilő, hogy a bölcsis kollégák sem vennék észre, hogy nem vagyok közéljük való. Ezek a lányok, a lányok, a lányok angyalok. Nem odaátról, ideátról. Frissen vasaltak – néha ropogósra keményítettek - illatosak, szívből mosolygósak. Hajnalban kelők, észrevétlenül érkezők, távozó. Mozdulataik gyorsak, de nem kapkodósak. Fognak és simogatnak, gondoskodnak és aggódnak. Amikor a negyedik napon elérkezik a nagy mutatvány ideje – marék hashajtóval irány a WC – „Csak ne tessék erőlködni!” – mondják, és nem zavar, sőt örülök, hogy legalább ketten aggódnak az ajtó előtt.

Nincs büszkeség, nincs önérzet. Van viszont kiszolgáltatottság, van viszont gondoskodás.

Nem igaz, hogy rossz a kórházi koszt. Mindent meg lehet enni, meg lehet inni. Minden falat az élet falatja, az élet darabja. A híg zöldborsófőzelék is. Épp azt kanalazom, amikor lányom jövőendő párjával látogatni érkeznek. A „Hogy vagy?” kérdésre elmondom, hogy jól vagyok, s kanalazok tovább. Amikor ágyyszomszédomat fémládában elviszik, csak annyit mondom: – Ő már nincs jól.

A fiú sápadt, a lány befelé röhög. Látja, tényleg jól vagyok.

Látogatók jönnek-mennek. Egyik szeret, másiknak lelkiismeret-furdalása van, harmadik, meg mert „illik”. Negyedik nem jöhet, ötödiket hiába várom. Kéttarcú doktor barátom sok-sok „nagyon vicceset” mond, függöny mögötti sutyorgása ráébreszt viszont, még több felé vihet az utam a következő napokban.

Aztán maradok. Az intenzíven. A testem, s hál’ Istennek a lelkem is. Már a másodikon megszokom, hogy sem a Gyűröttarcú, sem a Banderas nem veszi észre, hogy a gépekhez mellékelve beteg is található. Végig lubickolok a fiatalon, idősen csodálatos nővér-asszonyok gondoskodásában. Lopva néznek mindannyian monitorjaimra, társasjátékot játszanak velem és sok-sok eszközzel. Tük, csövek, ágy-

tálak, lepedők, palackok kellenek, hogy igazán jól játszassunk. Mindannyiunkat markába kaparintott a játékszenvedély. Engem annyira, hogy haza sem megyek, Ők pedig hajnali négykor ott vannak már, gyakran éjjel is, hogy ki ne maradjanak ebből a nagyszerű muriból. Szenvedélybetegek.

Szenvedély?

Betegek!

Tudom, a hazugságvizsgálón csúnyán elbuknék. Andrea nővér gyönyörűen ke-
rek fehér nadrágja alól átsütő fekete tangája mindahányszor szokatlan fény- és
hangjelenségekre ragadtatja a rám kötött masinákat.

Jönnek a látogatók. Már, aki el mer jönni. Ki-ki vérmérséklete szerint. Kétmé-
teres barátom halálsápadt, legszívesebben áttenném az oxigéncsővet hamuszürke
fejébe. Az öregebbek tudják, hogy hírekre vágyom, akik a napfényes oldalon sétál-
tak, azok borzadnak, akiket megpróbált már az élet, tudják, mit akarok hallani.

Egyszer csak ott toporog egy ismeretlen, szerény, negyvenes férfi. Kellő távol-
ságról vezetéknevemen szólít, uraz, s elmondja, ő az én új háziorvosom, s ha nem
haragszom, most meglátogat engem.

Befoglaló formáim parttalaná válnak. Ebből a világból nem szabad távozni!
Az emberek jók! Itt áll egy ember – a Seftes doki utódja – ezer dolga mellett itt,
nekem, engem. Elmondja, hogy számára minden beteg fontos, ő határon túli ma-
gyar, összefogás kell, emberszeretet nélkül magányosak vagyunk, a homeopátiáé
a jövő... Aztán azt is megemlíti, hogy úgy hallotta, sok embert ismerek, s nem
szólnék-e a felsőbbségnek, hogy legújabb feleségének nincs állása?

Nem kell még kivenni az oxigéncsővet. Szükség van rá!

Mindennap ott áll az ágyamnál a két Vörösszemű Nő. Az egyik erős negyvenes,
a másik huszoneves, jól öltözöttek, gondoskodók. Őszintén elmondják nap-
nap után, hogy semmi baj, hogy milyen jól nézek ki, otthon minden rendben. Elhite-
lik velem, hogy a csövek, kábelek csupán emelik a sármomat. Csak a szemük vörös.
Mindennapos sivatagi túra?

Persze ami jó és rossz is, otthon tényleg minden rendben. Amikor már eléggé
összeszedem magam, kellőképpen megvisel helyettesíthetőségem ténye.

Aztán „szállíthatóvá” válok. Újabb dörrenések, kondulások. Tolókocsi, liftajtó,
rohammentő. Lepattogzott festék, kopott műbőr. A megyeszékhelyi kardiológi-
ára – negyven kilométer – egy óráig tart az út. Rohamtempóban. Pontosan elég
arra, hogy életet öntsek a negyvenes mentőorvosba, aki fáradhatatlanul panaszol-
ja gyenge életesélyeit. Az övéi gyengülnek, az enyéim erősödnek. Jin és jang.

Jól előkészített érkezésem következtében összecsap egy doktor és egy doktor-
nő. Kinek is leszek a betege? Aztán a gordiusit a főorvos vágja által azzal, hogy
„saját hatáskörébe von”. Nem pénzért, csak oldja a vizsályt. Az intenzív kényez-

tető familiáris személyességét felváltja egy nagyüzem sokkal kevésbé személyes hangulata. Reggelik, ebédek, katéterek, pacemakerek, ágytálak, szobatársak, bádog éjjeliszekrényben rothadó fokhagymás fasírozott, nejlonzacskóból kortyolt delovári-fröccsök.

Első önálló út a folyosón. Kezdem visszavenni a világot. Utam a tv-sarok mellett vezet el. A kék-fehér fürdőköpenyes kollégák már délelőtt fantasztikus filmet néznek. Két nagyon sok emeletes épületet mutat a kamera, amint repülőgép csapódik beléjük. Felirat: WTC. Idő kell, mire a kiesett egy hét után elhiszem, hogy van al-Kaida meg, hogy mi az a World Trade Center, hogy Amerika már nem az, ami volt, s a világ sem. Éjjeliszekrényemen villog a telefon, mire visszaérkezem. „Sanyi fönt maradt az örök jég birodalmában” – írja egy barátom a Himalája-expedíció orvosáról, akivel a nyáron – indulása előtt – állapítottuk meg egy konyakos hajnalon, hogy minden nyavalyánk ellenére az élet szép, s nem bánjuk, hogy megszülettünk...

A szimpatikus főorvos megkatéterez. Előtte aláírom, hogy ha átsétálnék az örök vadászmezőkre, az azért van, mert én váltottam meg a jegyet. Az eredmény: tizenhét százalékkal csökkent a szívem teljesítőképessége. Ha időben orvoshoz kerültem volna, megúszhattam volna károsodás nélkül. Hm.

Kerüljem a stresszt, táplálkozzak egészségesen, mozogjak sokat, ne izgassam föl magam, első az egészség.

De mi az, hogy 17%?

Kellően megszeppenve, akadályt nem ismerve kihajtom, hogy azonnal rehabilitáció következzen. Beutalóval a kezemben, a jó tanácsokkal ellátott Vörösszeműek vesznek át, egyenesen visznek az ország legjobb hírű „rehab”-jára. Megérkezem a fürdőköpenyesek birodalmából a melegítőszők országába.

Itt nem történik semmi. Két napig orvost nem látok, ő sem engem. Olvasás, keresztretjvény, céltalan séták a csontot karcolóan hideg, nyáron talán szép, október végi utcákon. A privatizációhoz gondosan pusztított hajdani üdülők zsalugátereit szinte megbízásra csapkodja a szél. A magányosan, pultnak dőlve legurított két deci vörös sem ízlik, de a tiltott gyümölcs öröme másodpercekre visszavezet a tilos örömszók birodalmába, az életbe.

Harmadnap megjelenik maga az Orvos. Sietve kérdezi:

– Hogy vagyunk, hogy vagyunk? – s már távozna is, ha viszontkérdésemmel nem rúgnám föl metronómhoz igazított ritmikáját.

– Tessék mondani, mikor kezdődik a rehabilitáció? – pillanatra elbizonytalanodik, majd újabb kérdéssel tárja föl a lehetőségek kapuját:

– Mit szeretne? – megízlelem ismét a demokrácia mámorító érzését. Érdemes volt tucat éve leváltani a diktatúrát, az egyén kezébe adni sorsának alakítását.

– Úszás, torna... – bizonytalanokodom, s egyben azt érzem, valahol megint nem

feleltem meg. Nem igazán tudom, hogy egy „önki-rehab” milyen módon szolgálhatná boldogulásomat, de mint tudjuk, hol nagy a szükség, közel a segítség:

– Az uszodánk rossz! Akar egy kicsit szobabiciklizni, relaxálni, vagy tornászni?

Ja, ez így megy? Uszodabérletem még érvényes, biciklim van, éheztetni otthon is tudnak. Veszek egy relax-kazettát, és búcsúzom a szervezett gondoskodástól.

Mondják, ha ügyesebb lettem volna, a katonai szárnyba intéztem volna magam. Ott aztán van minden. Való igaz. A közös térben, az ebédlőben se szeri se száma a férfikoruk delén nyugdíjba vonult, feleségükkel, pótfelenségükkel egyszerre gyengélkedő főtisztoknak, a leváltott rendszer üdülőről üdülőre vándorló kárvallottjainak, de ott vannak már a megfáradt rendszerváltók is.

Pár nap után vitorlát bontok. Elkezdem birtokba venni az uszodát, felfedezem a biciklit, sétálok, kutyát veszek – hogy mozgásra kényszerítsen. Néha szorít, néha szédülök, néha elmegyek orvoshoz, többször nem. Néha többet teszek, néha kevesebbet.

Hiányzik a tizenhét százalék.

Sz. Balogh Szilvia

Balatoni pillanatok

Csillagvár. Munkácsy festményei Keszthelyen. Jó narancslé.
Zöld a nádas. Kék csónak. Fürdenek a verebek ott a kis
tócsában. Egy hattyú lebujt a víz alá: szép fehér. Hajó
távolodik. Vadkacsa csipog. Lila papsajt. Sió. Győri
édes. Ária. Lendületes szimfónia. Valahol már
vártam. Kápolna. Zengő fanfár. C-dúr concerto. Hallgasd a
Bartók Rádiót. Kék a Balaton. Béka brekeg. Sárga hölgyfél.

Ave Maria

A fehér asztalon kupacban sok szép
mosolygós
sötétbarna-vidám
gesztenye. Zöld szúrós kaktuszok.
Orgonás.
Szilvás. Lóistálló.
Piros leánder. Szép tágas út.
Akácos.
Kék a mezei-vad
katáng. Tölgyes. Rozsdás levelű
vadgesztenyefák.
Erős a vár.

Miles Christi

Légy béketűrő, mint Mózes volt és még
Légy szelíd, mint Áron volt és olyan
tisztá legyen a szíved, mind Dávidnak
Malaszttal teljes!
Légy békeszerető, mint Saul volt és
Légy alázatos, mint Eszter volt és még
Légy irgalmas, mint Jób volt és dicsérd az
Urat, Istened!
Légy igazságos, mint Melzekidek volt
Légy töredelmes, mint Tóbiás volt és
akkor megláthatod a szivárványt, s nézd
két fehér galamb!

Tungli M. Klára

Észrevétlen és alig

E szélcsendes napján az őszutónak
szikár szavakkal
hasonlatok nélkül
híjával a szépítgetésnek

szinte észrevétlen és alig

belelehelve a harangszóba
valaki sejdít bennem
valami múlhatatlant

egy tört pillanatig

Impromptu

ahogy a szél fölfut
a hegyerincre
szelíd akkordban
dallamok
ahogy betöltik
lelkedet
és hirtelen
a feledésből
fölbukkan néhány
tisztá szó
végigsimítva
arcodat
világmocsokkal
szembeszáll
csak úgy
oly egyszerűen
ahogy
a tengert
üdvözíti sok
delfin-mosoly
csak úgy
váratlanul
ölelj magadhoz
városom

Soós József

A dalnok fohásza

Add Uram, hogy énekem
segítsen: meglelni
kis cserkész álmokat;
temetni árkokat
mik közöttünk nőnek;
feledni haragvást,
mely halálhoz előleg.

Add Uram, hogy a dalom
arra is jó legyen:
beszélgetést tilolni,
baráti-végtelent,
s azt megfogni, megszőni;
segítse a versezet
e munkáló szellemet.

Add Uram, hogy a versem
végül is szép legyen,
mint téli naplementek
ott fenn a Nagy-hegyen,
hol bíborszínű felhők
közt hanyatlik le a nap,
s az emberek és árnyak
Teremtőt áldanak.

Tavasztündér

szellő-ujjú tündér
virágnytogató
libbenő szárnyakat
lágyan simogató

galambraj száll fel –
eldobott ezüst csokor
zöld kacagásban
borzong a bodzabokor